

Ostateczna wersja dokumentu

Lipiec 2012 r.

*Międzynarodowe wskazówki dotyczące
praktyki badania*

---

*MWPB 1000, Szczególne rozważania
podczas badania instrumentów
finansowych*

International Auditing
and Assurance
Standards Board®

Niniejsze *Międzynarodowe wskazówki dotyczące praktyki badania 1000* Rady Międzynarodowych Standardów Rewizji Finansowej i Usług Atestacyjnych (IAASB) opublikowane przez Międzynarodową Federację Księgowych (IFAC) w lipcu 2012 r. w języku angielskim, zostały przetłumaczone na język polski przez Krajową Izbę Biegłych Rewidentów (KIBR) w marcu 2015 r. i opublikowane za zgodą IFAC. Proces tłumaczenia *Międzynarodowych wskazówek dotyczących praktyki badania* został sprawdzony przez IFAC, a tłumaczenie przebiegło zgodnie z „*Polityką ws. tłumaczenia i publikowania standardów wydanych przez IFAC*”. Zatwierdzonym tekstem wszystkich *Międzynarodowych wskazówek dotyczących praktyki badania* jest tekst opublikowany przez IFAC w języku angielskim.

Tekst w języku angielskim *Międzynarodowe wskazówki dotyczące praktyki badania 1000* © 2012 International Federation of Accountants (IFAC). Wszelkie prawa zastrzeżone.

Tekst w języku polskim *Międzynarodowe wskazówki dotyczące praktyki badania 1000* © 2015 International Federation of Accountants (IFAC). Wszelkie prawa zastrzeżone.

Tytuł oryginału: *International Auditing Practice Notes (IAPN) 1000, Special Considerations in Auditing Financial Instruments*
ISBN: 978-1-60815-122-6.

Opublikowane przez:

**MIĘDZYNARODOWE WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE PRAKTYKI BADANIA
(MWPB) 1000**

**SZCZEGÓLNE ROZWAŻANIA PODCZAS BADANIA INSTRUMENTÓW
FINANSOWYCH**

SPIS TREŚCI

	Paragraf
Wprowadzenie	1-10
Część I. Podstawowe informacje o instrumentach finansowych	11-69
Cel i ryzyka związane z wykorzystaniem instrumentów finansowych.....	14-19
Kontrole dotyczące instrumentów finansowych.....	20-23
Kompletność, dokładność i istnienie.....	24-33
Potwierdzenia obrotów i instytucje rozliczeniowe.....	25-26
Uzgodnienia z bankami i powiernikami.....	27-30
Inne kontrole nad kompletnością, dokładnością i istnieniem.....	31-33
Wycena instrumentów finansowych.....	34-64
Wymogi sprawozdawczości finansowej.....	34-37
Obserwowalne i nieobserwowalne dane wejściowe.....	38-39
Skutki nieaktywnych rynków.....	40-42
Proces wyceny przez kierownika jednostki.....	43-63
Modele.....	47-49
Przykład zwykłego instrumentu finansowego.....	50-51
Zewnętrzne źródła wyceny.....	52-62
Wykorzystanie ekspertów z zakresu wycen.....	63
Kwestie dotyczące zobowiązań finansowych.....	64
Prezentacja i ujawnianie informacji na temat instrumentów finansowych.....	65-69
Kategorie ujawnień informacji.....	67-69
Część II. Rozważania w ramach badania dotyczące instrumentów finansowych	70-145
Zawodowy sceptycyzm.....	71-72
Rozważania w ramach planowania.....	73-84
Zrozumienie wymogów rachunkowości i ujawniania informacji.....	74
Zrozumienie instrumentów finansowych.....	75-77
Wykorzystanie podczas badania osób o specjalistycznych umiejętnościach i wiedzy.....	78-80

Zrozumienie kontroli wewnętrznej.....	81
Zrozumienie charakterystyki, roli i działalności funkcji audytu wewnętrznego	82-83
Zrozumienie metodologii wyceny instrumentów finansowych stosowanej przez kierownika jednostki.....	84
Ocena i reakcja na ryzyka istotnego zniekształcenia.....	85-105
Ogólne rozważania dotyczące instrumentów finansowych.....	85
Czynniki ryzyka oszustwa.....	86-88
Ocena ryzyka istotnego zniekształcenia.....	89-90
Czynniki do rozważenia podczas ustalania, czy i w jakim zakresie wykonywać testy skuteczności operacyjnej kontroli.....	91-95
Procedury wiarygodności.....	96-97
Testy o podwójnym celu.....	98
Czas przeprowadzenia procedur biegłego rewidenta.....	99-102
Procedury dotyczące kompletności, dokładności, istnienia, zaistnienia oraz praw i obowiązków.....	103-105
Wycena instrumentów finansowych.....	106-137
Wymogi sprawozdawczości finansowej.....	106-108
Ocena ryzyka istotnego zniekształcenia związanego z wyceną.....	109-113
Znaczące ryzyka.....	110-113
Rozwijanie podejścia do badania.....	114-115
Rozważania w ramach badania, gdy kierownik jednostki wykorzystuje zewnątrzne źródło wycen	116-120
Rozważania w ramach badania, gdy kierownik jednostki szacuje wartości godziwe wykorzystując model.....	121-132
Dokonywanie oceny, czy założenia wykorzystywane przez kierownika jednostki są uzasadnione.....	129-132
Rozważania w ramach badania, gdy jednostka wykorzystuje eksperta powołanego przez kierownika jednostki.....	133-135
Opracowanie oszacowania punktowego lub przedziałowego.....	136-137
Prezentacja i ujawnianie informacji o instrumentach finansowych.....	138-141
Procedury dotyczące prezentacji i ujawniania informacji o instrumentach finansowych.....	140-141
Inne stosowne rozważania w ramach badania.....	142-145
Pisemne oświadczenia.....	142
Komunikacja z osobami sprawującymi nadzór i innymi osobami.....	143-145
Komunikacja z regulatorami i innymi osobami.....	145

Międzynarodowe wskazówki dotyczące praktyki badania (MWPB) 1000, *Szczególne rozważania podczas badania instrumentów finansowych*, należy czytać w kontekście *Przedmowy do międzynarodowych standardów i innych dokumentów dotyczących kontroli jakości, badania, przeglądów, innych usług atestacyjnych i usług pokrewnych*. Wskazówki nie nakładają dodatkowych wymogów na biegłych rewidentów ponad te, które zostały zawarte w międzynarodowych standardach badania (MSB), ani nie zmieniają odpowiedzialności biegłego rewidenta za przestrzeganie wszelkich MSB odpowiednich dla danego badania. Wskazówki dostarczają praktycznego wsparcia dla biegłych rewidentów. Zamierzeniem jest ich rozpowszechnianie przez osoby odpowiedzialne za standardy krajowe lub wykorzystywanie do rozwijania odpowiednich materiałów krajowych. Dostarczają one także materiałów, które firmy mogą wykorzystywać do rozwoju programów szkoleniowych i wewnętrznych wytycznych.

Wprowadzenie

1. Instrumenty finansowe mogą być wykorzystywane przez jednostki sektora finansowego i niefinansowego niezależnie od ich wielkości dla różnorodnych celów. Niektóre jednostki posiadają duże portfele i wolumen transakcji, podczas gdy inne jednostki mogą przeprowadzić tylko kilka transakcji dotyczących instrumentów finansowych. Niektóre jednostki mogą zajmować stanowiska dotyczące instrumentów finansowych, polegające na przyjmowaniu ryzyka i jego wykorzystywaniu, podczas gdy inne jednostki mogą wykorzystywać instrumenty finansowe do obniżania pewnych ryzyk poprzez zabezpieczenia lub zarządzanie narażeniem na ryzyko. Niniejsze międzynarodowe wskazówki dotyczące praktyki badania (MWPB) są odpowiednie dla wszystkich z tych sytuacji.
2. Następujące międzynarodowe standardy badania (MSB) są szczególnie stosowne do badania instrumentów finansowych:
  - (a) MSB 540¹ zajmuje się odpowiedzialnością biegłego rewidenta dotyczącą badania wartości szacunkowych, w tym wartości szacunkowych dotyczących instrumentów finansowych wycenianych w wartości godziwej,
  - (b) MSB 315² i MSB 330³ zajmują się identyfikacją i oceną ryzyk istotnego zniekształcenia oraz reakcją na te ryzyka oraz
  - (c) MSB 500⁴ wyjaśnia, co składa się na dowody badania i dotyczy odpowiedzialności biegłego rewidenta za zaprojektowanie i przeprowadzenie procedur badania w celu uzyskania wystarczających odpowiednich dowodów badania, aby móc wyciągnąć uzasadnione wnioski, które będą podstawą dla opinii biegłego rewidenta.
3. Celem niniejszych wskazówek jest dostarczenie:
  - (a) podstawowych informacji na temat instrumentów finansowych (Część I) oraz
  - (b) omówienia rozważań w ramach badania dotyczących instrumentów finansowych (Część II).

Wskazówki dostarczają praktycznego wsparcia dla biegłych rewidentów. Zamierzeniem jest ich rozpowszechnianie przez osoby odpowiedzialne za standardy krajowe lub wykorzystywanie do rozwoju odpowiednich materiałów krajowych. Dostarczają one także materiałów, które firmy mogą wykorzystywać do rozwoju ich programów szkoleniowych i wewnętrznych wytycznych.

4. Niniejsze wskazówki są stosowne dla jednostek wszelkich rozmiarów, ponieważ wszystkie jednostki mogą być podmiotem ryzyk istotnego zniekształcenia podczas wykorzystywania instrumentów finansowych.
5. Wytyczne zawarte w niniejszych wskazówkach dotyczące wyceny* będą prawdopodobnie bardziej stosowne dla instrumentów finansowych wycenianych lub ujawnianych w wartości godziwej, podczas gdy wytyczne dotyczące obszarów innych niż wycena mają takie samo zastosowanie do instrumentów finansowych, wycenianych

---

¹ MSB 540, *Badanie wartości szacunkowych, w tym szacunków wartości godziwej i powiązanych ujawnień*

² MSB 315, *Identyfikacja i ocena ryzyk istotnego zniekształcenia poprzez zrozumienie jednostki i jej otoczenia*

³ MSB 330, *Reakcje biegłego rewidenta na oszacowane ryzyka*

⁴ MSB 500, *Dowody badania*

* Przyp. tłum. W niniejszych wskazówkach termin „wycena” odpowiada angielskim terminom „valuation” i „measurement”, które w wersji angielskiej używane są zamiennie.

zarówno w wartości godziwej, jak i w zamortyzowanym koszcie. Niniejsze wskazówki mają także zastosowanie zarówno do aktywów finansowych, jak i zobowiązań finansowych. Niniejsze wskazówki nie dotyczą takich instrumentów, jak:

- (a) najprostsze instrumenty finansowe, takie jak środki pieniężne, proste pożyczki, należności handlowe oraz zobowiązania handlowe,
  - (b) inwestycje w nienotowane instrumenty kapitałowe lub
  - (c) umowy ubezpieczeniowe.
6. Niniejsze wskazówki nie dotyczą także szczególnych kwestii rachunkowości stosownych dla instrumentów finansowych, takich jak rachunkowość zabezpieczeń, zysk lub strata w chwili ujęcia instrumentu (często znane jako zysk lub strata „dnia 1”), kompensaty, transfery ryzyka lub utrata wartości, w tym tworzenie rezerw na straty z tytułu pożyczek. Pomimo, że te przedmiotowe kwestie mogą wiązać się z rachunkowością jednostki dla instrumentów finansowych omówienie rozważań biegłego rewidenta dotyczących tego, w jaki sposób odnieść się do szczególnych wymogów rachunkowości, wykracza poza zakres niniejszych wskazówek.
7. Badanie zgodnie z MSB jest przeprowadzane przy założeniu, że kierownik jednostki i, gdy jest to odpowiednie, osoby sprawujące nadzór potwierdziły określoną odpowiedzialność. Taka odpowiedzialność obejmuje dokonywanie wycen w wartości godziwej. Niniejsze wskazówki nie nakładają odpowiedzialności na kierownika jednostki lub osoby sprawujące nadzór, ani nie są nadrzędne w stosunku do przepisów prawa i regulacji, które regulują ich odpowiedzialność.
8. Niniejsze wskazówki zostały napisane w kontekście ramowych założeń sprawozdawczości finansowej rzetelnej prezentacji ogólnego przeznaczenia, ale mogą być także przydatne, jeżeli jest to odpowiednie w danych okolicznościach, w innych ramowych założeniach sprawozdawczości finansowej, takich jak ramowe założenia sprawozdawczości finansowej specjalnego przeznaczenia.
9. Niniejsze wskazówki skupiają się na stwierdzeniach dotyczących wyceny oraz prezentacji i ujawniania informacji, ale obejmują także, choć mniej szczegółowo, kompletność, dokładność, istnienie oraz prawa i obowiązki.
10. Instrumenty finansowe są podatne na niepewność szacunku, która została zdefiniowana w MSB 540 jako „podatność wartości szacunkowej oraz powiązanych ujawnień na nieodłączny brak precyzji wyceny.”⁵ Na niepewność szacunku wpływa, między innymi czynnikami, złożoność instrumentów finansowych. Charakterystyka i wiarygodność dostępnych informacji wspierających wycenę instrumentów finansowych, różnią się w szerokim zakresie, co wpływa na niepewność szacunku związaną z ich wyceną. Niniejsze wskazówki wykorzystują termin „niepewność wyceny” dla odniesienia do niepewności szacunku związanej z wycenami w wartości godziwej.

Część I. Podstawowe informacje o instrumentach finansowych

11. Różne definicje instrumentów finansowych mogą istnieć w różnych ramowych założeniach sprawozdawczości finansowej. Na przykład międzynarodowe standardy sprawozdawczości finansowej (MSSF) definiują instrument finansowy jako każdy kontrakt, który skutkuje powstaniem składnika aktywów finansowych u jednej jednostki

---

⁵ MSB 540, paragraf 7(c)

i zobowiązania finansowego lub instrumentu kapitałowego u drugiej jednostki.⁶ Instrumentami finansowymi mogą być środki pieniężne, udziały lub akcje innej jednostki, umowne prawo lub obowiązek otrzymania lub dostarczenia środków pieniężnych lub wymiany aktywów lub zobowiązań finansowych, określone kontrakty rozliczane we własnych instrumentach kapitałowych jednostki, określone kontrakty dotyczące pozycji niefinansowych lub określone kontrakty wyemitowane przez ubezpieczycieli, które nie spełniają definicji umowy ubezpieczeniowej. Ta definicja obejmuje szeroki zakres instrumentów finansowych - od prostych pożyczek i depozytów, do złożonych instrumentów pochodnych, produktów strukturyzowanych i niektórych kontraktów towarowych.

12. Instrumenty finansowe różnią się złożonością, aczkolwiek złożoność instrumentu finansowego może pochodzić z różnych źródeł, takich jak:
- bardzo wysoki wolumen pojedynczych przepływów pieniężnych, gdzie brak jednorodności wymaga analizy każdego z nich lub dużej liczby pogrupowanych przepływów pieniężnych, aby na przykład ocenić ryzyko kredytowe (na przykład zabezpieczonych papierów dłużnych (*ang. collateralized debt obligations, CDOs*)),
  - złożone formuły dla ustalania przepływów pieniężnych,
  - niepewność lub zmienność przyszłych przepływów pieniężnych, taka jak ta powstająca z tytułu ryzyka kredytowego, kontraktów opcyjnych lub instrumentów finansowych o długich terminach umownych.

Im wyższa zmienność przepływów pieniężnych ze względu na zmiany w warunkach rynkowych, tym bardziej złożona i niepewna będzie prawdopodobnie wycena w wartości godziwej instrumentu finansowego. Dodatkowo, czasem instrumenty finansowe, które zwykle są względnie łatwe do wycenienia, stają się skomplikowane do wycenienia ze względu na szczególne okoliczności, na przykład instrumenty, dla których rynek stał się nieaktywny lub które mają długie terminy umowne. Instrumenty pochodne i produkty strukturyzowane stają się bardziej złożone, gdy są kombinacją pojedynczych instrumentów finansowych. Dodatkowo rachunkowość instrumentów finansowych zgodnie z niektórymi ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej lub pewnymi warunkami rynkowymi może być złożona.

13. Innym źródłem złożoności jest wolumen posiadanych lub obracanych instrumentów finansowych. Podczas, gdy standardowy pojedynczy swap na stopę procentową może nie być złożony, jednostka posiadająca dużą ich ilość może wykorzystywać złożony system informacyjny w celu identyfikacji, wyceny i dokonywania transakcji tymi instrumentami.

Cel i ryzyka związane z wykorzystaniem instrumentów finansowych

14. Instrumenty finansowe są wykorzystywane do:
- celów zabezpieczania (to jest do zmiany istniejącego profilu ryzyka, na które narażona jest jednostka). Obejmuje to:
    - zakup lub sprzedaż waluty obcej z wyprzedzeniem, aby ustalić przyszły kurs wymiany walut,

---

⁶ Międzynarodowy Standard Rachunkowości (MSR) 32, „Instrumenty finansowe: Prezentacja”, paragraf 11

- konwertowanie przyszłych stóp procentowych na stopy stałe lub stopy zmienne poprzez wykorzystanie kontraktów swap oraz
  - zakup kontraktów opcyjnych, aby chronić jednostkę przed określonymi wahaniami cen, w tym kontraktów, które mogą zawierać wbudowane instrumenty pochodne,
  - celów handlowych (na przykład, aby umożliwić jednostce zajęcie ryzykownej pozycji w celu wykorzystania krótkoterminowych wahań rynkowych) oraz
  - celów inwestycyjnych (na przykład, aby umożliwić jednostce korzystanie z długoterminowych zwrotów z inwestycji).
15. Użycie instrumentów finansowych może ograniczyć narażenie na pewne ryzyka działalności gospodarczej, na przykład zmiany kursów wymiany walut, stóp procentowych i cen towarów lub kombinację tych ryzyk. Z drugiej strony nieodłączna złożoność niektórych instrumentów finansowych może także skutkować zwiększonym ryzykiem.
16. Ryzyko działalności gospodarczej oraz ryzyko istotnego zniekształcenia wzrastają, gdy kierownik jednostki i osoby sprawujące nadzór:
- nie w pełni rozumieją ryzyka związane z wykorzystaniem instrumentów finansowych oraz mają niewystarczające umiejętności i doświadczenie, aby zarządzać tymi ryzykami,
  - nie posiadają wiedzy eksperckiej, aby dokonywać ich odpowiednich wycen zgodnie z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej,
  - nie mają wystarczających funkcjonujących kontroli nad działalnością w zakresie instrumentów finansowych lub
  - nieodpowiednio zabezpieczają ryzyka lub spekulują.
17. Brak pełnego zrozumienia przez kierownika jednostki ryzyk nieodłącznych związanych z instrumentami finansowymi może mieć bezpośredni skutek dla zdolności kierownika jednostki do odpowiedniego zarządzania tymi ryzykami i może ostatecznie zagrozić przetrwaniu jednostki.
18. Podstawowe rodzaje ryzyka stosowne do instrumentów finansowych zostały wymienione poniżej. Lista nie jest wyczerpującą, oraz inna terminologia może być wykorzystywana do opisanie tych ryzyk lub klasyfikacji składników poszczególnych ryzyk.
- (a) Ryzyko kredytowe (lub kontrahenta) jest to ryzyko, że jedna strona instrumentu finansowego spowoduje stratę finansową u innej strony poprzez niewywiązanie się ze zobowiązania i jest często związane z niedokonaniem płatności. Ryzyko kredytowe obejmuje ryzyko rozliczeniowe, które jest ryzykiem, że jedna strona transakcji zostanie rozliczona bez otrzymania wynagrodzenia od klienta lub kontrahenta.
- (b) Ryzyko rynkowe jest to ryzyko, że wartość godziwa przyszłych przepływów pieniężnych z tytułu instrumentu finansowego będzie się wahać ze względu na zmiany cen rynkowych. Przykłady ryzyka rynkowego obejmują ryzyko walutowe, ryzyko stóp procentowych, ryzyko cenowe towaru i kapitału własnego.

- (c) Ryzyko płynności obejmuje ryzyko niezdolności do terminowego zakupu lub sprzedaży instrumentu finansowego po odpowiedniej cenie ze względu na brak zbywalności dla tego instrumentu finansowego.
  - (d) Ryzyko operacyjne wiąże się ze szczególnymi wymaganiami proceduralnymi w stosunku do instrumentów finansowych. Ryzyko operacyjne może wzrastać, gdy wzrasta złożoność instrumentu finansowego, a słabe zarządzanie ryzykiem operacyjnym może zwiększyć inne rodzaje ryzyka. Ryzyko operacyjne obejmuje:
    - (i) ryzyko, że kontrole potwierdzania i uzgadniania są nieodpowiednie, co skutkuje niekompletnym lub niedokładnym rejestrowaniem instrumentów finansowych,
    - (ii) ryzyka, że istnieje nieodpowiednia dokumentacja transakcji i niewystarczające monitorowanie tych transakcji,
    - (iii) ryzyko, że transakcje są nieprawidłowo rejestrowane, przetwarzane lub zarządzane z punktu widzenia ryzyka, a przez to nie odzwierciedlają ekonomiki całościowego obrotu,
    - (iv) ryzyko, że personel nadmiernie polega na dokładności technik wyceny, bez odpowiedniego przeglądu, i transakcje są w związku z tym nieprawidłowo wycenione lub ich ryzyko jest nieodpowiednio zmierzone,
    - (v) ryzyko, że wykorzystanie instrumentów finansowych nie jest odpowiednio odzwierciedlone w politykach i procedurach zarządzania ryzykiem jednostki,
    - (vi) ryzyko straty wynikające z nieodpowiednich lub nieistniejących wewnętrznych procesów i systemów lub z zewnętrznych zdarzeń, w tym ryzyko oszustwa pochodzące zarówno ze źródeł wewnętrznych, jak i zewnętrznych,
    - (vii) ryzyko, że stosuje się nieodpowiednio lub nieterminowo techniki wyceny wykorzystywane do wyceny instrumentów finansowych oraz
    - (viii) ryzyko prawne, które jest składnikiem ryzyka operacyjnego i wiąże się ze stratami wynikającymi z działań prawnych lub regulacyjnych, które unieważniają lub w inny sposób uniemożliwiają działanie końcowemu użytkownikowi lub jego kontrahentowi na podstawie warunków kontraktu lub powiązanych porozumień w zakresie dokonywania kompensat. Na przykład ryzyko prawne mogłoby powstać z tytułu niewystarczającej lub nieprawidłowej dokumentacji dla kontraktu, niemożności wyegzekwowania porozumienia w zakresie dokonywania kompensat w przypadku upadłości, niekorzystnych zmian w prawie podatkowym lub ustaw, które zabraniają jednostkom inwestowania w określone rodzaje instrumentów finansowych.
19. Inne rozważania stosowne do ryzyk wykorzystywania instrumentów finansowych obejmują:
- ryzyko oszustwa, które może zostać zwiększone, jeżeli na przykład pracownik mający możliwość popełnić oszustwo finansowe rozumie zarówno instrumenty finansowe, jak i procesy dotyczące ich rachunkowości, a kierownik jednostki i osoby sprawujące nadzór mają niższy poziom zrozumienia,

- ryzyko, że ramowe porozumienie w zakresie dokonywania kompensat⁷ może nie być prawidłowo odzwierciedlone w sprawozdaniach finansowych,
- ryzyko, że niektóre instrumenty finansowe mogą się zmieniać pomiędzy byciem aktywami i zobowiązaniami w trakcie ich trwania oraz, że takie zmiany mogą następować szybko.

Kontrole dotyczące instrumentów finansowych

20. Zakres wykorzystania przez jednostkę instrumentów finansowych i stopień złożoności instrumentów są ważnymi wyznacznikami koniecznego poziomu złożoności kontroli wewnętrznej jednostki. Na przykład mniejsze jednostki mogą wykorzystywać mniej produktów strukturyzowanych oraz proste procesy i procedury, aby osiągnąć swoje cele.
21. Rolą osób sprawujących nadzór jest często nadawanie tonu dotyczącego instrumentów finansowych oraz zatwierdzanie i nadzór nad zakresem ich wykorzystania, podczas gdy rolą kierownika jednostki jest zarządzanie i monitorowanie narażenia jednostki na te ryzyka. Kierownik jednostki i, gdy jest to odpowiednie, osoby sprawujące nadzór, są także odpowiedzialne za zaprojektowanie i wdrożenie systemu kontroli wewnętrznej, aby umożliwić sporządzanie sprawozdań finansowych zgodnie z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej. Jest bardziej prawdopodobne, że kontrola wewnętrzna jednostki nad instrumentami finansowymi będzie skuteczna, gdy kierownik jednostki oraz osoby sprawujące nadzór:
- (a) ustanowili właściwe środowisko kontroli, aktywny udział osób sprawujących nadzór w kontrolowaniu wykorzystania instrumentów finansowych, logiczną strukturę organizacyjną z jasnym przydziałem władzy i odpowiedzialności oraz właściwe polityki i procedury w zakresie zasobów ludzkich. W szczególności konieczne są jasne zasady odnośnie zakresu, w którym osoby odpowiedzialne za działalność dotyczącą instrumentów finansowych są uprawnione do działania. Takie zasady uwzględniają wszelkie ograniczenia prawne lub regulacyjne dotyczące wykorzystywania instrumentów finansowych. Na przykład pewne jednostki sektora publicznego mogą nie mieć zdolności do prowadzenia działalności gospodarczej z wykorzystaniem instrumentów pochodnych,
  - (b) ustanowili proces zarządzania ryzykiem stosownie do rozmiaru jednostki i złożoności jej instrumentów finansowych (na przykład w niektórych jednostkach może istnieć formalna funkcja zarządzania ryzykiem),
  - (c) ustanowili systemy informacyjne, które dostarczają osobom sprawującym nadzór zrozumienia charakterystyki działalności dotyczącej instrumentów finansowych oraz powiązanych ryzyk, w tym odpowiedniej dokumentacji transakcji,
  - (d) zaprojektowali, wdrożyli i udokumentowali system kontroli wewnętrznej, aby:
    - dostarczyć wystarczającej pewności, że wykorzystanie instrumentów finansowych przez jednostkę mieści się w ramach jej polityk zarządzania ryzykiem,

---

⁷ Jednostka, która zawiera wiele transakcji dotyczących instrumentów finansowych z jednym kontrahentem, może zawrzeć z tym kontrahentem ramową umowę w zakresie dokonywania kompensat. Taka umowa przewiduje jedno rozliczenie netto wszystkich instrumentów finansowych objętych tą umową w przypadku niespłacenia jakiegokolwiek pojedynczego kontraktu.

- prawidłowo prezentować instrumenty finansowe w sprawozdaniach finansowych,
- zapewnić, że jednostka przestrzega mających zastosowanie przepisów prawa i regulacji oraz
- monitorować ryzyko.

Załącznik dostarcza przykładów kontroli, które mogą istnieć w jednostce, która zawiera duży wolumen transakcji dotyczących instrumentów finansowych oraz

- (e) ustanowili właściwe polityki rachunkowości, w tym polityki dotyczące wyceny, zgodnie z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej.

22. Kluczowe elementy procesów zarządzania ryzykiem i kontroli wewnętrznej powiązanej z instrumentami finansowymi jednostki obejmują:

- ustalenie podejścia do definiowania kwoty narażenia na ryzyko, jakie jednostka jest skłonna zaakceptować, gdy angażuje się w transakcje dotyczące instrumentów finansowych (może to być nazywane jej „apetytem na ryzyko”), w tym polityk dla inwestowania w instrumenty finansowe oraz ramowych założeń kontroli, w ramach których prowadzona jest działalność w zakresie instrumentów finansowych,
- ustanowienie procesów dokumentowania i autoryzacji nowych rodzajów transakcji dotyczących instrumentów finansowych, które rozważają ryzyka w zakresie rachunkowości, ryzyka regulacyjne, prawne, finansowe i operacyjne, które są związane z takimi instrumentami,
- przetwarzanie transakcji dotyczących instrumentów finansowych, w tym potwierdzanie i uzgadnianie środków pieniężnych oraz stanu posiadania aktywów do zewnętrznych wyciągów a także proces dokonywania płatności,
- podział obowiązków pomiędzy osoby inwestujące w instrumenty finansowe lub dokonujące obrotu nimi, a osoby odpowiedzialne za przetwarzanie, wycenę i potwierdzanie takich instrumentów. Na przykład funkcja rozwoju modeli, która jest zaangażowana w pomoc przy ustalaniu cen transakcji, jest mniej obiektywna niż taka, która jest funkcjonalnie i organizacyjnie oddzielona od działu obsługi klientów (*ang. front office*),
- procesy i kontrole dotyczące wycen, w tym kontrole nad danymi uzyskiwanymi z zewnętrznych źródeł wycen oraz
- monitorowanie kontroli.

23. Charakterystyki ryzyk często różnią się pomiędzy jednostkami o wysokich wolumenach i różnorodności instrumentów finansowych, a tymi o tylko kilku transakcjach dotyczących instrumentów finansowych. Skutkuje to różnymi podejściami do kontroli wewnętrznej. Na przykład:

- zazwyczaj instytucja o wysokim wolumenie instrumentów finansowych będzie posiadała środowisko w rodzaju pokoju zleceń (*ang. dealing room*), w którym działają wyspecjalizowani handlowcy (*ang. traders*) oraz istnieje podział obowiązków pomiędzy tymi handlowcami i działem zaplecza (*ang. back office*) (który odnosi się do funkcji operacyjnej, która sprawdza dane zawartych transakcji, zapewniając, że nie są one błędne i dokonuje wymaganych transferów). W takich środowiskach handlowcy będą zazwyczaj inicjować kontrakty ustnie przez telefon

lub poprzez elektroniczną platformę handlową. Wychwytywanie stosownych transakcji i dokładne rejestrowanie instrumentów finansowych w takim środowisku jest znacząco większym wyzwaniem, niż w przypadku jednostki z zaledwie kilkoma instrumentami finansowymi, których istnienie i kompletność często mogą być potwierdzone poprzez potwierdzenie bankowe z kilkoma bankami,

- z drugiej strony, jednostki z zaledwie niewielką liczbą instrumentów finansowych często nie mają podziału obowiązków, a dostęp do rynku jest ograniczony. W takich przypadkach, pomimo że może być łatwiej zidentyfikować transakcje dotyczące instrumentów finansowych, istnieje ryzyko, że kierownik jednostki może polegać na ograniczonej liczbie personelu, co może zwiększyć ryzyko, że mogą zostać zainicjowane nieautoryzowane transakcje lub transakcje mogą nie zostać zarejestrowane.

Kompletność, dokładność i istnienie

24. Paragrafy 25-33 opisują kontrole i procesy, które mogą funkcjonować w jednostkach o wysokim wolumenie transakcji dotyczących instrumentów finansowych, w tym tych, w których działają pokoje zleceń. W przeciwieństwie do nich jednostka, która nie ma wysokiego wolumenu transakcji dotyczących instrumentów finansowych, może nie mieć tych kontroli i procesów, ale zamiast tego może potwierdzać swoje transakcje z kontrahentem lub instytucją rozliczeniową. Dokonanie tego może być względnie proste, gdy jednostka może tylko dokonywać transakcji z jednym lub dwoma kontrahentami.

Potwierdzenia obrotów i instytucje rozliczeniowe

25. Zazwyczaj, dla transakcji zawieranych przez instytucje finansowe, warunki instrumentów finansowych są dokumentowane w potwierdzeniach wymienianych pomiędzy kontrahentami i umowach prawnych. Instytucje rozliczeniowe służą monitorowaniu wymiany potwierdzeń poprzez dopasowanie transakcji i ich rozliczanie. Centralna instytucja rozliczeniowa jest związana z giełdą, a jednostki, które rozliczają transakcje przez instytucje rozliczeniowe, zwykle mają procesy zarządzania informacjami dostarczonymi przez instytucję rozliczeniową.
26. Nie wszystkie transakcje są rozliczane przez taką giełdę. Na wielu innych rynkach istnieje ustalona praktyka uzgadniania warunków transakcji, zanim rozpocznie się rozliczanie. Aby był skuteczny, proces ten musi być przeprowadzany odrębnie od tych osób, które dokonują transakcji instrumentami finansowymi w celu zminimalizowania ryzyka oszustwa. Na innych rynkach transakcje są potwierdzane po rozpoczęciu rozliczenia i czasami potwierdzenie skutkuje rozpoczęciem rozliczenia przed pełnym uzgodnieniem wszystkich warunków. To wprowadza dodatkowe ryzyko, ponieważ jednostki dokonujące transakcji muszą polegać na alternatywnych sposobach uzgadniania transakcji. Mogą one obejmować:
  - egzekwowanie rygorystycznych uzgodnień pomiędzy rejestrami osób dokonujących transakcji instrumentami finansowymi i osób rozliczających je (ściśle podział obowiązków pomiędzy te dwie strony jest ważny) w połączeniu z silnymi kontrolami nadzorczymi nad osobami dokonującymi transakcji instrumentami finansowymi, aby zapewnić uczciwość transakcji,
  - przeglądanie streszczenia dokumentacji od kontrahentów, które określa kluczowe warunki, nawet jeżeli pełne warunki nie zostały uzgodnione oraz

- skrupulatny przegląd zysków i strat osób dokonujących transakcji, aby zapewnić, że uzgadniają się one do tego, co zostało wyliczone przez dział zaplecza.

Uzgodnienia z bankami i powiernikami

27. Niektóre składniki instrumentów finansowych, takie jak obligacje i akcje, mogą być utrzymywane u odrębnych depozytariuszy. Dodatkowo, większość instrumentów finansowych skutkuje płatnościami środków pieniężnych w pewnym momencie i często te przepływy pieniężne rozpoczynają się na wczesnym etapie kontraktu. Płatności te i wpływy środków pieniężnych będą przechodziły przez rachunek bankowy jednostki. Systematyczne uzgadnianie rejestrów jednostki do zewnętrznych rejestrów banków i powierników umożliwia jednostce zapewnienie, że transakcje są prawidłowo ujmowane.
28. Należy zauważyć, że nie wszystkie instrumenty finansowe skutkują przepływami pieniężnymi na wczesnych etapach trwania kontraktu lub są możliwe do zarejestrowania przez giełdę lub powiernika. W takim przypadku, procesy uzgadniania nie zidentyfikują pominiętych lub niedokładnie zarejestrowanych transakcji i ważniejsze są kontrole potwierdzeń. Nawet tam, gdzie takie przepływy pieniężne są dokładnie rejestrowane na wczesnych etapach trwania instrumentu, nie zapewnia to, że wszystkie charakterystyki lub warunki instrumentu (na przykład termin zapadalności lub opcja wcześniejszego zakończenia kontraktu) zostały dokładnie zarejestrowane.
29. Dodatkowo, ruchy środków pieniężnych mogą być dość małe w kontekście całościowego rozmiaru transakcji lub własnego bilansu jednostki i w związku z tym mogą być trudne do zidentyfikowania. Wartość uzgodnień jest wzmacniana, gdy personel finansowy lub inny personel działu zaplecza przegląda zapisy na wszystkich kontach księgi głównej, aby zapewnić, że są uzasadnione i poparte dowodami źródłowymi. Ten proces pomoże zidentyfikować, czy druga strona zapisów dotyczących środków pieniężnych powiązanych z instrumentami finansowymi nie została prawidłowo ujęta. Przeglądanie kont przejściowych transakcji do wyjaśnienia i kont rozliczeniowych jest ważne bez względu na saldo konta, ponieważ mogą istnieć na koncie kompensujące pozycje uzgadniające.
30. W jednostkach o wysokim wolumenie transakcji dotyczących instrumentów finansowych, kontrole uzgadniania i potwierdzania mogą być automatyczne i, jeżeli tak jest, muszą funkcjonować odpowiednie kontrole w zakresie technologii informacyjnych, aby je wspierać. W szczególności kontrole są konieczne w celu zapewnienia, że dane są kompletnie i dokładnie zbierane ze źródeł zewnętrznych (takich jak banki i powiernicy) oraz z rejestrów jednostki i nie są zmanipulowane przed lub w trakcie uzgadniania. Kontrole są także konieczne, aby zapewnić że kryteria, na podstawie których zapisy są dopasowywane, są wystarczająco restrykcyjne, aby zapobiec niedokładnemu rozliczeniu pozycji uzgadniających.

Inne kontrole nad kompletnością, dokładnością i istnieniem

31. Złożoność nieodłączna dla niektórych instrumentów finansowych oznacza, że nie zawsze będzie oczywiste, w jaki sposób powinny one zostać zarejestrowane w systemach jednostki. W takich przypadkach kierownik jednostki może ustanowić procesy kontrolne w celu monitorowania polityk, które opisują, w jaki sposób poszczególne rodzaje transakcji są wyceniane, rejestrowane i ujmowane w księgach rachunkowych. Polityki te są zwykle ustanawiane i przeglądane z wyprzedzeniem przez odpowiednio wykwalifikowany personel, który jest zdolny zrozumieć całkowite skutki instrumentów finansowych, które podlegają księgowaniu.

32. Niektóre transakcje mogą zostać anulowane lub zmienione po pierwotnym wykonaniu. Zastosowanie właściwych kontroli powiązanych z anulowaniem lub zmianą może osłabiać ryzyka istotnego zniekształcenia ze względu na oszustwo lub błąd. Dodatkowo jednostka może posiadać funkcjonujące procesy, mające na celu ponowne potwierdzenie transakcji, które zostały anulowane lub zmienione.
33. W instytucjach finansowych o wysokim wolumenie obrotów, wyższy rangą pracownik zwykle przegląda dzienne zyski i straty w księgach poszczególnych handlowców, aby ocenić, czy są one uzasadnione na podstawie wiedzy pracownika o rynku. Dokonywanie tego może umożliwić kierownikowi jednostki ustalenie, że poszczególne transakcje nie zostały zarejestrowane kompletnie lub dokładnie lub może zidentyfikować oszustwo popełnione przez określonego handlowca. Ważne jest, aby istniały procedury autoryzacji transakcji, które wspierają przegląd na wyższym poziomie.

Wycena instrumentów finansowych

Wymogi sprawozdawczości finansowej

34. W wielu ramowych założeniach sprawozdawczości finansowej instrumenty finansowe, w tym wbudowane instrumenty pochodne, są często wyceniane w wartości godziwej w celu prezentacji w bilansie, kalkulacji zysku lub straty oraz/lub ujawniania informacji. Zazwyczaj celem wyceny w wartości godziwej jest ustalenie ceny, po której doszłoby do regularnej transakcji pomiędzy uczestnikami rynku na dzień wyceny na bieżących warunkach rynkowych. Nie jest to cena transakcyjna dla wymuszonej likwidacji lub sprzedaży pod przymusem. Podczas spełniania tego celu wszelkie stosowne dostępne informacje rynkowe są brane pod uwagę.
35. Wyceny w wartości godziwej aktywów finansowych i zobowiązań finansowych mogą być dokonywane zarówno na moment początkowego ujęcia transakcji, jak i później, kiedy mają miejsce zmiany wartości. Zmiany w wycenach w wartości godziwej, które mają miejsce w miarę upływu czasu, mogą być traktowane na różne sposoby pod rządami różnych ramowych założeń sprawozdawczości finansowej. Na przykład, takie zmiany mogą być ujmowane jako zysk lub strata lub mogą być ujmowane w pozostałych całkowitych dochodach. Ponadto zależnie od mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej, może być wymagane, aby cały instrument finansowy lub tylko jego składnik (na przykład wbudowany instrument pochodny, gdy jest on odrębnie ujmowany w księgach rachunkowych) był wyceniany w wartości godziwej.
36. Niektóre ramowe założenia sprawozdawczości finansowej ustanawiają hierarchię wartości godziwej, aby osiągnąć zwiększoną spójność i porównywalność w wycenach wartości godziwej i powiązanych ujawnieniach informacji. Dane wejściowe mogą być sklasyfikowane do różnych poziomów, takich jak:
  - dane wejściowe z poziomu 1 – ceny notowane (nieskorygowane) na aktywnych rynkach dla takich samych aktywów finansowych lub zobowiązań finansowych, do których jednostka może mieć dostęp na datę wyceny,
  - dane wejściowe z poziomu 2 – dane wejściowe inne niż ceny notowane objęte poziomem 1, które są obserwowalne dla aktywów finansowych lub zobowiązań finansowych, zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio. Jeżeli składnik aktywów finansowych lub zobowiązanie finansowe ma określone (umowne) warunki, dane wejściowe z poziomu 2 muszą być obserwowalne dla faktycznie pełnych

warunków składnika aktywów finansowych lub zobowiązania finansowego. Dane wejściowe z poziomu 2 obejmują:

- notowane ceny dla podobnych aktywów finansowych lub zobowiązań finansowych na aktywnych rynkach,
  - notowane ceny dla takich samych lub podobnych aktywów finansowych lub zobowiązań finansowych na rynkach, które nie są aktywne,
  - dane wejściowe inne niż notowane ceny, które są obserwowalne dla składnika aktywów finansowych lub zobowiązania finansowego (na przykład stopy procentowe i krzywe dochodowości obserwowalne w powszechnie notowanych przedziałach, zakładane zmienności i tzw. credit spread),
  - dane wejściowe, które pochodzą zasadniczo z obserwowalnych danych rynkowych lub są potwierdzone przez nie poprzez korelację lub inne sposoby (dane wejściowe potwierdzone rynkowo),
- dane wejściowe z poziomu 3 – nieobserwowalne dane wejściowe dla składnika aktywów finansowych lub zobowiązania finansowego. Nieobserwowalne dane wejściowe są wykorzystywane do wyceny w wartości godziwej w zakresie, w jakim stosowne obserwowalne dane rynkowe nie są dostępne, przez co uwzględniane w sytuacjach, w których istnieje niewielka, jeżeli jakakolwiek, aktywność rynku dla składnika aktywów finansowych lub zobowiązania finansowego na datę wyceny.

Zasadniczo niepewność wyceny zwiększa się, gdy instrument finansowy przesuwa się z poziomu 1 do poziomu 2 lub z poziomu 2 do poziomu 3. Także w ramach poziomu 2 może występować szeroki zakres niepewności wyceny, zależnie od obserwowalności danych wejściowych, złożoności instrumentu finansowego, jego wyceny i innych czynników.

37. Niektóre ramowe założenia sprawozdawczości finansowej mogą wymagać lub zezwalać jednostce na dokonywanie korekt z powodu niepewności wyceny, w celu skorygowania o ryzyka, które uczestnik rynku uwzględniłby podczas ustalania ceny, aby uwzględnić niepewności dotyczące ryzyk związanych z ustalaniem cen lub przepływami pieniężnymi z instrumentu finansowego. Na przykład:

- korekty modelu. Niektóre modele mogą mieć znaną słabość lub wynik dostrojenia może podkreślić słabość dla wyceny w wartości godziwej zgodnie z ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej,
- korekty ryzyka kredytowego. Niektóre modele nie biorą pod uwagę ryzyka kredytowego, w tym ryzyka kontrahenta lub własnego ryzyka kredytowego,
- korekty płynności. Niektóre modele kalkulują średnią cenę rynkową, nawet jeżeli ramowe założenia sprawozdawczości finansowej mogą wymagać wykorzystania kwoty skorygowanej o płynność, takiej jak rozpiętość ceny zakupu/ceny sprzedaży. Inna, bardziej oparta na osądzie, korekta płynności uwzględnia, że niektóre instrumenty finansowe są niepłynne, co wpływa na wycenę,
- inne korekty ryzyka. Wartość wyceniona przy wykorzystaniu modelu, który nie bierze pod uwagę wszystkich innych czynników, które uczestnicy rynku rozważyliby podczas ustalania ceny instrumentu finansowego, może nie przedstawiać wartości godziwej na datę wyceny i w związku z tym może być konieczna odrębna korekta

w celu przestrzegania mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej.

Korekty nie są właściwe, jeżeli korygują one pomiar i wycenę instrumentu finansowego, oddalając ją od wartości godziwej zdefiniowanej przez mające zastosowanie ramowe założenia sprawozdawczości finansowej, na przykład z powodu konserwatyizmu.

Obserwowalne i nieobserwowalne dane wejściowe

38. Jak wspomniano powyżej, ramowe założenia sprawozdawczości finansowej często kategoryzują dane wejściowe zgodnie ze stopniem obserwowalności. Wraz ze zmniejszeniem się aktywności na rynku dla instrumentów finansowych zmniejsza się obserwowalność danych wejściowych, a niepewność wyceny wzrasta. Rodzaj i wiarygodność informacji dostępnych, aby wesprzeć wycenę instrumentów finansowych różnią się w zależności od obserwowalności danych wejściowych dla ich wyceny, na którą wpływa charakter rynku (na przykład poziom aktywności rynku oraz czy odbywa się ona przez giełdę, czy rynek pozagiełdowy). W związku z powyższym istnieje połączenie rodzaju i wiarygodności dowodów wykorzystywanych do wspierania wyceny i dla kierownika jednostki staje się trudniejsze uzyskanie informacji, aby wspierać wycenę, gdy rynki stają się nieaktywne, a dane wejściowe stają się mniej obserwowalne.
39. Gdy obserwowalne dane wejściowe nie są dostępne, jednostka wykorzystuje nieobserwowalne dane wejściowe (dane wejściowe z poziomu 3), które odzwierciedlają założenie, które przyjęliby uczestnicy rynku podczas ustalania ceny składnika aktywów finansowych lub zobowiązania finansowego, w tym założeń dotyczących ryzyka. Nieobserwowalne dane wejściowe są opracowywane przy wykorzystaniu najlepszych informacji dostępnych w danych okolicznościach. Opracowując nieobserwowane dane wejściowe jednostka może rozpocząć od swoich własnych danych, które są korygowane, jeżeli racjonalnie dostępne informacje wskazują, że (a) inni uczestnicy rynku wykorzystaliby inne dane lub (b) istnieje coś szczególnego dla jednostki, co nie jest dostępne dla innych uczestników rynku (na przykład synergia specyficzna dla jednostki).

Skutki nieaktywnych rynków

40. Niepewność wyceny wzrasta, a wycena jest bardziej skomplikowana, gdy rynki, na których dokonuje się obrotu instrumentami finansowymi lub ich składowymi, stają się nieaktywne. Nie istnieje żaden oczywisty punkt, w którym aktywny rynek staje się nieaktywny, chociaż ramowe założenia sprawozdawczości finansowej mogą dostarczać wytycznych dotyczących tej kwestii. Charakterystyki nieaktywnego rynku obejmują: znaczące obniżenie wolumenu i poziomu działalności handlowej, dostępne ceny różnią się znacząco w miarę upływu czasu lub pomiędzy uczestnikami rynku, lub ceny nie są bieżące. Jednakże dokonanie oceny, czy rynek jest nieaktywny, wymaga osądu.
41. Gdy rynki są nieaktywne, notowane ceny mogą być przedawnione (to jest nieaktualne), mogą nie przedstawiać cen, po których uczestnicy rynku mogą dokonywać transakcji lub mogą przedstawiać wymuszone transakcje (takie jak w przypadku, gdy sprzedawca jest zobowiązany sprzedać składnik aktywów, aby spełnić wymogi regulacyjne lub prawne, musi zbyć składnik aktywów natychmiast, aby podtrzymać płynność lub istnieje jedyny potencjalny kupujący w wyniku nałożonych ograniczeń prawnych lub czasowych). W związku z powyższym wyceny są opracowywane na podstawie danych

wejściowych z poziomu 2 i z poziomu 3. W takich okolicznościach jednostka może posiadać:

- politykę wycen, która obejmuje proces ustalania, czy są dostępne dane wejściowe z poziomu 1,
- zrozumienie, w celu dokonania oceny wiarygodności, w jaki sposób zostały skalkulowane poszczególne ceny lub dane wejściowe ze źródeł zewnętrznych, wykorzystywane jako dane wejściowe do technik wyceny. Na przykład na aktywnym rynku broker kwotując instrument finansowy, którym nie obracał, prawdopodobnie odzwierciedli rzeczywiste transakcje dotyczące podobnych instrumentów finansowych, ale gdy rynek staje się mniej aktywny, kwotowanie brokera może polegać bardziej na własnych technikach wyceny w celu ustalenia ceny
- zrozumienie tego, w jaki sposób pogarszające się warunki gospodarcze wpływają na kontrahenta, a także tego, czy pogarszające się warunki gospodarcze w jednostkach podobnych do kontrahenta mogą wskazywać, że kontrahent może nie wypełnić swoich obowiązków (to jest ryzyko niewykonania),
- polityki dla korekt odzwierciedlających niepewności wyceny. Takie korekty mogą obejmować korekty modelu, korekty braku płynności, korekty ryzyka kredytowego i inne korekty ryzyka,
- zdolność kalkulowania przedziału realnych wyników, biorąc pod uwagę istniejące niepewności, na przykład poprzez wykonywanie analiz wrażliwości oraz
- polityki określania, kiedy dane wejściowe do wyceny w wartości godziwej przesuwają się do innego poziomu hierarchii wartości godziwej.

42. Szczególne trudności mogą powstać, gdy istnieje poważne ograniczenie lub nawet wstrzymanie obrotu określonymi instrumentami finansowymi. W tych okolicznościach instrumenty finansowe, które wcześniej były wyceniane przy wykorzystaniu cen rynkowych, mogą wymagać wyceny przy wykorzystaniu modelu.

Proces wyceny przez kierownika jednostki

43. Techniki, które kierownik jednostki może wykorzystać do wyceny instrumentów finansowych obejmują obserwowalne ceny, ostatnie transakcje oraz modele wykorzystujące obserwowalne lub nieobserwowalne dane wejściowe. Kierownik jednostki może także wykorzystać:

- (a) zewnętrzne źródło wycen, takie jak usługodawca z zakresu ustalania cen lub kwotowania brokera lub
- (b) eksperta w zakresie dokonywania wycen.

Zewnętrzne źródła wycen i eksperci w zakresie dokonywania wycen mogą wykorzystywać jedną lub więcej z tych technik wyceny.

44. Według wielu ramowych założeń sprawozdawczości finansowej najlepsze dowody wartości godziwej instrumentu finansowego pochodzą z bieżących transakcji na aktywnym rynku (to jest z danych wejściowych z poziomu 1). W takich przypadkach wycena instrumentu finansowego może być względnie prosta. Ceny notowane dla instrumentów finansowych, które są notowane na giełdach lub którymi obrót następuje na płynnych rynkach pozagiełdowych, mogą być dostępne ze źródeł takich jak publikacje finansowe, same giełdy lub zewnętrzne źródła wycen. Podczas

wykorzystywania cen notowanych, ważne jest, aby kierownik jednostki rozumiał podstawę, na której opiera się notowanie w celu zapewnienia, że cena odzwierciedla warunki rynkowe na datę wyceny. Ceny notowane uzyskane z publikacji lub giełd mogą dostarczać wystarczających dowodów dotyczących wartości godziwej, gdy na przykład:

- (a) ceny nie są nieaktualne lub „przedawnione” (na przykład jeżeli notowanie jest oparte na ostatnich cenach transakcyjnych, a obroty miały miejsce jakiś czas temu) oraz
  - (b) notowania są cenami, po których dilerzy mogliby rzeczywiście dokonywać obrotu instrumentem finansowym z wystarczającą częstotliwością i wolumenem.
45. Gdy nie istnieją bieżące obserwowalne ceny rynkowe dla instrumentu finansowego (to jest dane wejściowe z poziomu 1) konieczne będzie, aby jednostka gromadziła inne przesłanki cen do wykorzystania ich w technice wyceny w celu wyceny instrumentu finansowego. Przesłanki cen mogą obejmować:
- ostatnie transakcje, w tym transakcje dotyczące tego samego instrumentu po dacie sprawozdania finansowego. Należy jednak wziąć pod uwagę to, czy konieczne jest dokonanie korekty z tytułu zmian w warunkach rynkowych pomiędzy datą wyceny i datą dokonania transakcji, ponieważ transakcje te niekoniecznie wskazują na warunki rynkowe, które istniały na datę sprawozdań finansowych. Dodatkowo możliwe jest, że transakcja przedstawia transakcję wymuszoną i w związku z tym nie wskazuje na cenę w normalnym obrocie,
  - bieżące lub ostatnie transakcje dotyczące podobnych instrumentów, często znane jako „przybliżone ustalenie cen”. Konieczne będzie dokonanie korekt do ceny przybliżenia, aby odzwierciedlić różnice pomiędzy nią a wycenianym instrumentem, na przykład, aby wziąć pod uwagę różnice w płynności lub ryzyku kredytowym pomiędzy dwoma instrumentami,
  - wskaźniki dla podobnych instrumentów. Tak, jak przy transakcjach dotyczących podobnych instrumentów, konieczne będzie dokonanie korekt, aby odzwierciedlić różnicę pomiędzy wycenianym instrumentem, a instrumentem(-ami) którego(-ych) wskaźnik wykorzystano.
46. Oczekuje się, że kierownik jednostki udokumentuje swoje polityki dokonywania wycen i model wykorzystywany do wyceny określonego instrumentu finansowego, w tym uzasadnienie dla wykorzystywanego(-ych) modelu(-i), wybór założeń w metodologii wyceny oraz rozważania jednostki dotyczące tego, czy konieczne są korekty z tytułu niepewności wyceny.

Modele

47. Modele mogą być wykorzystywane do wyceny instrumentów finansowych, gdy cena nie może być bezpośrednio zaobserwowana na rynku. Modele mogą być tak proste, jak powszechnie wykorzystywana formuła ustalania cen obligacji lub wymagać zastosowania złożonych, specjalnie opracowywanych narzędzi w zakresie oprogramowania w celu wyceny instrumentów finansowych w oparciu o dane wejściowe z poziomu 3. Wiele modeli jest opartych na kalkulacjach zdyskontowanych przepływów pieniężnych.
48. Modele obejmują metodologię, założenia i dane. Metodologia opisuje reguły lub zasady rządzące związkami zachodzącymi pomiędzy zmiennymi w wycenie. Założenia obejmują szacunki niepewnych zmiennych, które zostały wykorzystane w modelu.

Dane mogą zawierać rzeczywiste lub hipotetyczne informacje na temat instrumentu finansowego lub inne dane wejściowe do instrumentu finansowego.

49. Zależnie od okoliczności kwestie, do których jednostka może się odnieść podczas tworzenia lub sprawdzania modelu dla instrumentu finansowego obejmuje to, czy:
- model został zweryfikowany przed wykorzystaniem przez okresowe przeglądy w celu zapewnienia, że jest on nadal odpowiedni dla zamierzonego wykorzystania. Proces sprawdzania przez jednostkę może obejmować ocenę:
    - teoretycznej solidności metodologii i integralności matematycznej, w tym adekwatności parametrów i wrażliwości,
    - spójności i kompletności danych wejściowych do modelu z praktykami rynkowymi, oraz czy właściwe dane wejściowe są dostępne do wykorzystania w modelu,
  - istnieją właściwe polityki kontroli zmiany, procedury i kontrole bezpieczeństwa dotyczące modelu,
  - model jest bieżąco odpowiednio zmieniany lub dostosowywany do zmian w warunkach rynkowych,
  - model jest okresowo dostrajany, podlega przeglądom i testom pod względem zasadności, przeprowadzanym przez odrębną i obiektywną funkcję. Działania takie są środkiem zapewniającym, że dane wyjściowe z modelu stanowią rzetelne odzwierciedlenie wartości, którą uczestnicy rynku przypisaliby do instrumentu finansowego,
  - model maksymalizuje wykorzystanie stosownych obserwowalnych danych wejściowych i minimalizuje wykorzystanie nieobserwowalnych danych wejściowych,
  - dokonywane są korekty danych wyjściowych z modelu, aby odzwierciedlić założenia, jakie uczestnicy rynku wykorzystaliby w podobnych okolicznościach,
  - model jest odpowiednio udokumentowany, co obejmuje zamierzone zastosowania i ograniczenia modelu oraz jego kluczowe parametry, wymagane dane, wyniki wszelkich przeprowadzonych analiz sprawdzających oraz wszelkie dokonane korekty danych wyjściowych z modelu.

Przykład zwykłego instrumentu finansowego

50. Poniżej opisano, w jaki sposób modele mogą zostać zastosowane do wyceny zwykłego instrumentu finansowego, jakim jest papier wartościowy zabezpieczony na aktywach.⁸ Ponieważ papiery wartościowe zabezpieczone na aktywach są często wyceniane na podstawie danych wejściowych z poziomu 2 lub 3, są one często wyceniane przy wykorzystaniu modeli i obejmują:
- zrozumienie rodzaju papieru wartościowego – rozważenie (a) bazowego zabezpieczenia oraz (b) warunków papieru wartościowego. Bazowe zabezpieczenie jest wykorzystywane do szacowania czasu i kwot przepływów pieniężnych, takich

---

⁸ Papier wartościowy zabezpieczony na aktywach (*ang. asset backed security*) jest instrumentem finansowym, który jest zabezpieczony przez grupę aktywów bazowych (znanych jako zabezpieczenie, takich jak należności z tytułu kart kredytowych lub kredyty samochodowe), a ich wartość i przychody pochodzą z tych aktywów bazowych.

jak płatności odsetek od kredytu hipotecznego lub od zadłużenia na karcie kredytowej oraz rat kapitałowych,

- zrozumienie warunków papieru wartościowego – obejmuje to ocenę praw do umownych przepływów pieniężnych, takich jak kolejność spłaty oraz wszelkie zdarzenia związane z niedokonaniem zapłaty. Kolejność spłaty, często znana jako hierarchia, odnosi się do warunków, które wymagają, aby niektóre klasy posiadaczy papieru wartościowego (zadłużenie uprzywilejowane) były spłacane przed innymi (zadłużenie podporządkowane). Prawa każdej z klas posiadaczy papieru wartościowego do przepływów pieniężnych, często określane jako „kaskada” przepływów pieniężnych, łącznie z założeniami czasu i kwot przepływów pieniężnych są wykorzystywane do wyprowadzania zestawu szacowanych przepływów pieniężnych dla każdej klasy posiadaczy papieru wartościowego. Oczekiwane przepływy pieniężne są następnie dyskontowane, aby uzyskać oszacowaną wartość godziwą.

51. Na przepływy pieniężne z papieru wartościowego zabezpieczonego na aktywach mogą wpływać przedpłaty dotyczące bazowego zabezpieczenia i potencjalne ryzyko niedokonania zapłaty oraz wynikająca z tego dotkliwość oszacowanej straty. Założenia dotyczące przedpłat, jeżeli mają zastosowanie, są zazwyczaj oparte na ocenie rynkowych stóp procentowych dla podobnych zabezpieczeń w stosunku do stóp dla zabezpieczenia stanowiącego bazę papieru wartościowego. Na przykład, jeżeli rynkowe stopy procentowe dla kredytów hipotecznych obniżyły się, wtedy stanowiące bazę dla papieru wartościowego kredyty hipoteczne mogą odnotować wyższe stopy przedpłat, niż początkowo oczekiwano. Szacowanie potencjalnego niedokonania zapłaty i dotkliwości straty wymaga dokładnej oceny stanowiącego bazę zabezpieczenia i dłużników, aby oszacować stopy niespłacalności. Na przykład, gdy stanowiące bazę zabezpieczenie jest kredytem hipotecznym dotyczącym budynków mieszkalnych, na dotkliwość straty mogą wpływać szacunki cen domów mieszkalnych w okresie trwania papieru wartościowego.

Zewnętrzne źródła wycen

52. Jednostki mogą wykorzystywać zewnętrzne źródła wycen w celu uzyskania informacji o wartości godziwej. Sporządzanie sprawozdań finansowych jednostki, w tym wycena instrumentów finansowych oraz sporządzanie ujawnień informacji na potrzeby sprawozdań finansowych związanych z tymi instrumentami, mogą wymagać wiedzy eksperckiej, której kierownik jednostki nie posiada. Jednostki mogą nie być w stanie opracować właściwych technik wyceny, w tym modeli, które mogą zostać wykorzystane w celu dokonywania wyceny i mogą wykorzystywać zewnętrzne źródła wycen w celu uzyskania wyceny lub sporządzenia ujawnień na potrzeby sprawozdań finansowych. W szczególności ma to miejsce w przypadku mniejszych jednostek lub w jednostkach, które nie angażują się w wysoki wolumen transakcji dotyczących instrumentów finansowych (na przykład instytucje niefinansowe posiadające departament skarbu). Nawet, jeżeli kierownik jednostki wykorzystał zewnętrzne źródło wycen, kierownik jednostki jest ostatecznie odpowiedzialny za dokonanie wyceny.
53. Zewnętrzne źródła wycen mogą także być wykorzystywane wtedy, gdy ze względu na wolumen papierów wartościowych jednostka nie jest w stanie ustalić ceny w krótkim czasie. Dzieje się tak często w przypadku funduszy inwestycyjnych, które muszą ustalać wartość aktywów netto każdego dnia. W innych przypadkach kierownik jednostki może

mieć swój własny proces ustalania cen, ale wykorzystywać zewnętrzne źródła wycen w celu potwierdzania własnych wycen.

54. Ze względu na jeden lub więcej z tych powodów, większość jednostek wykorzystuje zewnętrzne źródła wycen podczas dokonywania wycen papierów wartościowych, albo jako podstawowe źródło, albo jako źródło potwierdzenia dla własnych wycen. Zewnętrzne źródła wycen zazwyczaj należą do następujących kategorii:
- usługodawcy w zakresie ustalania cen, w tym usługodawcy w zakresie ustalania cen uzgodnionych, oraz
  - brokerzy dostarczający kwotowań brokerskich.

Usługodawcy w zakresie ustalania cen

55. Usługodawcy w zakresie ustalania cen dostarczają jednostkom ceny i dane związane z cenami dla różnorodnych instrumentów finansowych, często dokonując dziennych wycen dużych ilości instrumentów finansowych. Te wyceny mogą być dokonywane poprzez gromadzenie danych rynkowych i cen z szerokiego zakresu źródeł, w tym od animatorów rynku, i w pewnych wypadkach poprzez wykorzystanie wewnętrznych technik wyceny w celu uzyskania oszacowanych wartości godziwych. Usługodawcy w zakresie ustalania cen mogą łączyć wiele podejść przy określaniu ceny. Usługodawcy w zakresie ustalania cen są często wykorzystywani jako źródło cen opartych na danych wejściowych z poziomu 2. Usługodawcy w zakresie ustalania cen mogą stosować silne kontrole dotyczące tego, w jaki sposób opracowywane są ceny, a ich klientami jest często wiele stron, w tym inwestorzy po stronie kupujących i sprzedających, działy zaplecza oraz wspomaganie i kontroli zawierania umów (*ang. middle office*), biegli rewidenci i inni.
56. Usługodawcy w zakresie ustalania cen często mają sformalizowany proces dla klientów, którzy kwestionują ceny otrzymane od usługodawcy w zakresie ustalania cen. Te procesy zwykle wymagają od klienta dostarczenia dowodów wspierających alternatywną cenę, a zarzuty są kategoryzowane na podstawie jakości dostarczonych dowodów. Na przykład zakwestionowanie na podstawie ostatniej sprzedaży danego instrumentu, której usługodawca w zakresie ustalania cen nie był świadomy, może być podtrzymane, podczas gdy zakwestionowanie na podstawie własnych technik wyceny klienta może wymagać dogłębnej analizy. W ten sposób usługodawca w zakresie ustalania cen o dużej liczbie wiodących uczestników, zarówno po stronie zakupu, jak i sprzedaży, może być w stanie w sposób ciągły korygować ceny, aby pełniej odzwierciedlić informacje dostępne dla uczestników rynku.

Usługodawcy w zakresie ustalania cen uzgodnionych

57. Niektóre jednostki mogą wykorzystywać dane o cenach pochodzące od usługobiorców w zakresie ustalania cen uzgodnionych, którzy różnią się od innych usługobiorców w zakresie ustalania cen. Usługobiorcy w zakresie ustalania cen uzgodnionych uzyskują informacje na temat cen dotyczących instrumentu od wielu uczestniczących jednostek (subskrybentów). Każdy subskrybent zgłasza ceny do usługobiorcy w zakresie ustalania cen. Usługobiorca w zakresie ustalania cen traktuje tę informację jako poufną i przekazuje zwrotnie każdemu subskrybentowi cenę uzgodnioną, która jest zwykle średnią arytmetyczną danych po zastosowaniu algorytmu oczyszczania danych, aby wyeliminować skrajności. Dla niektórych rynków, takich jak dla egzotycznych instrumentów pochodnych, ceny uzgodnione mogą stanowić najlepsze dostępne dane.

Jednakże wiele czynników jest rozważnych podczas oceny reprezentacyjnej wierności uzgodnionych cen, w tym na przykład:

- czy ceny zgłoszone przez subskrybentów odzwierciedlają rzeczywiste transakcje, czy tylko wskazują ceny na podstawie ich własnych technik wyceny,
  - liczba źródeł, z których zostały uzyskane ceny,
  - jakość źródeł wykorzystanych przez usługodawcę w zakresie ustalania cen uzgodnionych,
  - czy uczestnicy obejmują wiodących uczestników rynku.
58. Zazwyczaj ceny uzgodnione są dostępne tylko dla subskrybentów, którzy zgłosili ich własne ceny do usługodawcy. Zgodnie z tym, nie wszystkie jednostki będą miały bezpośredni dostęp do cen uzgodnionych. Ze względu na to, że subskrybent zazwyczaj nie może wiedzieć, w jaki sposób zgłoszone ceny zostały oszacowane, inne źródła dowodów, poza informacjami od usługodawcy w zakresie ustalania cen uzgodnionych, mogą być konieczne, na których kierownik jednostki oparłby swoją wycenę. W szczególności może tak być w przypadku, jeżeli źródła dostarczają wskazania cen na podstawie ich własnych technik wyceny i kierownik jednostki nie jest w stanie uzyskać zrozumienia tego, w jaki sposób te źródła skalkulowały swoje ceny.

Brokerzy dostarczający kwotowań brokerskich

59. Ponieważ brokerzy dostarczają kwotowań tylko jako sporadyczne usługi dla swoich klientów, kwotowania które dostarczają, różnią się w wielu aspektach od cen uzyskiwanych od usługodawców w zakresie ustalania cen. Brokerzy mogą niechętnie dostarczać informacje na temat procesu wykorzystywanego do opracowywania ich kwotowań, ale mogą mieć dostęp do informacji na temat transakcji, których usługodawca w zakresie ustalania cen może nie być świadomy. Kwotowania brokerów mogą być wykonywalne lub orientacyjne. Kwotowania orientacyjne są najlepszym szacunkiem brokera odnośnie wartości godziwej, podczas gdy wykonywalne kwotowania pokazują, że broker jest skłonny zawrzeć transakcję po takiej cenie. Wykonywalne kwotowania są mocnym dowodem wartości godziwej. Orientacyjne notowania są słabsze, ze względu na brak przejrzystości metod wykorzystanych przez brokera do ustalenia kwotowania. Dodatkowo rygor kontroli nad kwotowaniem brokera często będzie się różnić zależnie od tego, czy broker także posiada te same papiery wartościowe w swoim własnym portfelu. Kwotowania brokerskie są często wykorzystywane dla papierów wartościowych z danymi wejściowymi z poziomu 3 i czasami mogą być jedyną dostępną informacją zewnętrzną.

Dalsze rozważania związane z zewnętrznymi źródłami wycen

60. Zrozumienie, w jaki sposób źródła ustalania cen skalkulowały cenę, umożliwia kierownikowi jednostki ustalenie, czy takie informacje są odpowiednie do wykorzystania w jego wycenie, w tym jako dane wejściowe do techniki wyceny, oraz do jakiego poziomu danych wejściowych papiery wartościowe powinny zostać skategoryzowane dla celów ujawniania informacji. Na przykład zewnętrzne źródła wycen mogą wyceniać instrumenty finansowe wykorzystując własne modele i ważne jest, że kierownik jednostki rozumie metodologię, założenia i wykorzystane dane.
61. Jeżeli wyceny do wartości godziwej uzyskane z zewnętrznych źródeł wycen nie są oparte na bieżących cenach z aktywnego rynku, konieczne będzie, aby kierownik

jednostki ocenił, czy wyceny do wartości godziwej zostały wyprowadzone w sposób, który jest spójny z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej. Zrozumienie przez kierownika jednostki wyceny w wartości godziwej obejmuje:

- w jaki sposób wycena w wartości godziwej została ustalona – na przykład, czy wycena w wartości godziwej została ustalona poprzez technikę wyceny, w celu dokonania oceny, czy jest to spójne z celem wyceny w wartości godziwej,
- czy kwotowania są orientacyjnymi cenami, orientacyjnymi przedziałami, czy wiążącymi ofertami oraz
- jak często wyceny w wartości godziwej są szacowane przez zewnętrzne źródła wycen – w celu dokonania oceny, czy odzwierciedla to warunki rynkowe na datę wyceny.

Zrozumienie podstaw, na bazie których zewnętrzne źródła wycen ustaliły swoje kwotowania w kontekście poszczególnych instrumentów finansowych utrzymywanych przez jednostkę, pomaga kierownikowi jednostki w ocenie stosowności i wiarygodności tych dowodów do wspierania jego wyceny.

62. Możliwe jest, że wystąpią rozbieżności pomiędzy wskaźnikami cen z różnych źródeł. Zrozumienie, w jaki sposób wskaźniki cen zostały wyprowadzone oraz prześledzenie tych rozbieżności pomagają kierownikowi jednostki w potwierdzeniu dowodów wykorzystanych do wyceny instrumentów finansowych w celu oceny, czy wycena jest uzasadniona. Proste użycie średniej z dostarczonych kwotowań, bez dokonania dalszych analiz, może nie być właściwe, ponieważ jedna cena w przedziale może być najbardziej reprezentatywna dla wartości godziwej i może to nie być średnia. Aby ocenić, czy jego wyceny instrumentów finansowych są uzasadnione, kierownik jednostki może:

- rozważyć, czy rzeczywiste transakcje przedstawiają raczej wymuszone transakcje, niż transakcje pomiędzy chętnymi kupującymi i chętnymi sprzedawcami. Może to unieważnić cenę po porównaniu,
- przeanalizować oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne z instrumentu. Mogłoby to zostać wykonane jako wskaźnik najbardziej stosownych danych o cenach,
- zależnie od charakteru tego, co jest nieobserwowalne, ekstrapolować ceny obserwowalne na te nieobserwowalne (na przykład mogą istnieć obserwowalne ceny dla terminów zapadalności do dziesięciu lat, ale nie dłużej, ale dziesięcioletnią krzywą cenową można ekstrapolować poza dziesięć lat jako wskaźnik). Konieczna jest staranność, aby zapewnić, że ekstrapolacja nie jest przeprowadzana daleko poza krzywą obserwowalną, przez co jej połączenie z cenami obserwowalnymi staje się zbyt wątpliwe, aby być wiarygodne,
- porównać ze sobą ceny w portfelu instrumentów finansowych, aby upewnić się, że są one spójne dla podobnych instrumentów finansowych,
- wykorzystać więcej niż jeden model, aby potwierdzić wyniki z każdego z nich, zwracając uwagę na dane i założenia wykorzystane w każdym z nich lub
- ocenić zmiany cen dla powiązanych instrumentów zabezpieczających i zabezpieczeń.

Podczas dochodzenia do swojego osądu dotyczącego własnej wyceny, jednostka może także rozważyć inne czynniki, które mogą być szczególne dla okoliczności jednostki.

Wykorzystanie ekspertów z zakresu wycen

63. Kierownik jednostki może zaangażować eksperta z zakresu wycen z banku inwestycyjnego, firmy brokerskiej lub innej firmy zajmującej się wycenami w celu wyceny niektórych lub wszystkich posiadanych papierów wartościowych. Przeciwnie do usługodawców w zakresie ustalania cen i kwotowań brokerów, zazwyczaj wykorzystywana metodologia i dane są łatwiej dostępne dla kierownika jednostki, gdy zaangażował on eksperta w celu wyceny w jego imieniu. Nawet, jeżeli kierownik jednostki zaangażował eksperta, kierownik jednostki jest ostatecznie odpowiedzialny za wykorzystaną wycenę.

Kwestie dotyczące zobowiązań finansowych

64. Zrozumienie skutków ryzyka kredytowego jest ważnym aspektem dokonywania wyceny zarówno aktywów finansowych, jak i zobowiązań finansowych. Ta wycena odzwierciedla jakość kredytową i siłę finansową zarówno emitenta, jak i wszystkich dostawców wsparcia kredytowego. W niektórych ramowych założeniach sprawozdawczości finansowej wycena zobowiązania finansowego zakłada, że jest ono przenoszone na uczestnika rynku na datę wyceny. Tam, gdzie nie jest to obserwowalna cena rynkowa dla zobowiązania finansowego, jego wartość jest zazwyczaj wyceniana przy wykorzystaniu tej samej metody, którą wykorzystałby kontrahent do wyceny wartości odpowiadającego składnika aktywów, chyba że istnieją czynniki szczególne dla zobowiązania (takie jak zwiększenie kredytu przez stronę trzecią). W szczególności własne ryzyko kredytowe jednostki⁹ może często być trudne do wyceny.

Prezentacja i ujawnianie informacji na temat instrumentów finansowych

65. Większość ramowych założeń sprawozdawczości finansowej wymaga ujawniania informacji w sprawozdaniach finansowych, aby umożliwić użytkownikom sprawozdań finansowych dokonanie znaczących ocen skutków działalności jednostki w zakresie instrumentów finansowych, w tym ryzyk i niepewności związanych z instrumentami finansowymi.
66. Większość ramowych założeń wymaga ujawniania ilościowych i jakościowych informacji (w tym polityk rachunkowości) związanych z instrumentami finansowymi. Wymogi w zakresie rachunkowości dotyczące wyceny w wartości godziwej w prezentacji i ujawnieniach sprawozdania finansowego są obszerne w większości ramowych założeń sprawozdawczości finansowej i obejmują więcej niż tylko wycenę instrumentów finansowych. Na przykład ujawnianie informacji jakościowych na temat instrumentów finansowych dostarcza ważnych informacji w zależności od kontekstu na temat charakterystyk instrumentów finansowych i ich przyszłych przepływów pieniężnych, które mogą pomóc w poinformowaniu inwestorów o ryzykach, na które narażona jest jednostka.

Kategorie ujawnień informacji

67. Wymogi w zakresie ujawniania informacji obejmują:
- (a) ujawnienia ilościowe, które są uzyskiwane na podstawie kwot zawartych w sprawozdaniach finansowych – na przykład kategorii aktywów i zobowiązań finansowych,

---

⁹ Własne ryzyko kredytowe jest kwotą zmiany wartości godziwej, która nie jest przypisywana do zmian w warunkach rynkowych.

- (b) ujawnienia ilościowe, które wymagają znaczącego osądu – na przykład analizy wrażliwości dla każdego rodzaju ryzyka rynkowego, na jakie jednostka jest narażona oraz
- (c) ujawnienia jakościowe – na przykład te, które opisują nadzór jednostki nad instrumentami finansowymi, cele, kontrole, polityki i procesy zarządzania każdym rodzajem ryzyka powstającym w związku z instrumentami finansowymi oraz metody wykorzystywane do wyceny ryzyk.
68. Im wycena jest bardziej wrażliwa na zmiany poszczególnych zmiennych, tym bardziej prawdopodobne jest to, że będą konieczne ujawnienia informacji, aby wskazać na niepewności towarzyszące wycenie. Niektóre ramowe założenia sprawozdawczości finansowej mogą także wymagać ujawniania informacji w zakresie analiz wrażliwości, w tym skutków zmian w założeniach wykorzystywanych w technikach wyceny przez jednostkę. Na przykład dodatkowe ujawnienia informacji wymagane dla instrumentów finansowych z wycenami w wartości godziwej, które są kategoryzowane do danych wejściowych z poziomu 3 hierarchii wartości godziwej, mają na celu informowanie użytkowników sprawozdań finansowych o skutkach tych wycen do wartości godziwej, które wykorzystują najbardziej subiektywne dane wejściowe.
69. Niektóre ramowe założenia sprawozdawczości finansowej wymagają ujawniania informacji, które umożliwiają użytkownikom sprawozdań finansowych ocenę charakteru i zakresu ryzyk powstających w związku z instrumentami finansowymi, na które narażona jest jednostka na datę sprawozdawczą. To ujawnienie może być zawarte w informacjach dodatkowych do sprawozdań finansowych lub w omówieniu kierownika jednostki i analizach w jego rocznym raporcie, do którego odwołują się krzyżowo zbadane sprawozdania finansowe. Zakres ujawnienia zależy od zakresu narażenia jednostki na ryzyka powstające w związku z instrumentami finansowymi. Obejmuje to ujawnienia informacji jakościowych na temat:
- narażenia na ryzyko i w jaki sposób ono powstaje, w tym możliwe skutki dla przyszłej płynności jednostki i wymogów dotyczących zabezpieczeń,
  - celów jednostki, polityk i procesów zarządzania ryzykiem i metod wykorzystywanych do wyceny ryzyka oraz
  - wszelkich zmian w narażeniu na ryzyko lub celach, politykach lub procesach zarządzania ryzykiem w porównaniu do wcześniejszego okresu.

Część II. Rozważania w ramach badania dotyczące instrumentów finansowych

70. Pewne czynniki mogą uczynić badanie instrumentów finansowych szczególnym wyzwaniem. Na przykład:
- może być trudne zarówno dla kierownika jednostki, jak i dla biegłego rewidenta, zrozumienie charakteru instrumentów finansowych oraz tego, do czego są one wykorzystywane, a także ryzyk, na które narażona jest jednostka,
  - opinia rynkowa i płynność mogą się zmienić szybko, wywierając nacisk na kierownika jednostki, aby skutecznie zarządzać narażeniem,
  - dowody wspierające wycenę mogą być trudne do uzyskania,

- pojedyncze płatności związane z pewnymi instrumentami finansowymi mogą być znaczące, co może zwiększyć ryzyko sprzeniewierzenia aktywów,
- kwoty ujęte w sprawozdaniach finansowych związane z instrumentami finansowymi mogą nie być znaczące, ale mogą istnieć znaczące ryzyka i narażenia związane z tymi instrumentami finansowymi,
- kilku pracowników może wywierać znaczący wpływ na transakcje dotyczące instrumentów finansowych jednostki, w szczególności tam, gdzie ich umowy w zakresie wynagradzania są związane z przychodami z instrumentów finansowych i może występować nadmierne poleganie na tych osobach przez inne osoby w jednostce.

Te czynniki mogą powodować, że ryzyka i stosowne fakty są zaciemniane, co może wpływać na ocenę przez biegłego rewidenta ryzyk istotnego zniekształcenia, a ukryte ryzyka mogą się szybko pojawiać, szczególnie w niekorzystnych warunkach rynkowych.

Zawodowy sceptycyzm¹⁰

71. Zawodowy sceptycyzm jest konieczny, aby krytycznie ocenić dowody badania i pomóc biegłemu rewidentowi w utrzymaniu wyczulenia na możliwe przesłanki stronniczości kierownika jednostki. Obejmuje to kwestionowanie sprzecznych dowodów badania i wiarygodności dokumentów, odpowiedzi na zapytania i innych informacji uzyskanych od kierownika jednostki i osób sprawujących nadzór. Obejmuje to także wyczulenie na warunki, które mogą wskazywać na możliwe zniekształcenia ze względu na błąd lub oszustwo oraz rozważanie wystarczalności i adekwatności dowodów badania uzyskanych w świetle danych okoliczności.
72. Zastosowanie zawodowego sceptycyzmu jest wymagane we wszelkich okolicznościach, a potrzeba zawodowego sceptycyzmu wzrasta wraz ze złożonością instrumentów finansowych, na przykład ze względu na:
  - dokonywanie oceny, czy wystarczające odpowiednie dowody badania zostały uzyskane, co może być szczególnym wyzwaniem, gdy wykorzystywane są modele lub podczas ustalania, czy rynki są nieaktywne,
  - dokonywanie oceny osądów kierownika jednostki oraz możliwości jego stronniczości podczas stosowania ramowych założeń sprawozdawczości finansowej mających zastosowanie dla jednostki, w szczególności wyboru technik wyceny przez kierownika jednostki, wykorzystania założeń w technikach wyceny oraz odnoszenia się do okoliczności, w których osądy biegłego rewidenta i osądy kierownika jednostki różnią się,
  - wyciąganie wniosków opartych na uzyskanych dowodach badania, na przykład dokonywanie oceny uzasadnienia wycen sporządzonych przez ekspertów powołanych przez kierownika jednostki oraz dokonywanie oceny, czy ujawnienia informacji w sprawozdaniach finansowych osiągną rzetelną prezentację.

Rozważania w ramach planowania¹¹

¹⁰ MSB 200, paragraf 15

¹¹ MSB 300, *Planowanie badania sprawozdań finansowych*, dotyczy odpowiedzialności biegłego rewidenta za zaplanowanie badania sprawozdań finansowych.

73. Podczas planowania badania biegły rewident skupia się szczególnie na:

- zrozumieniu wymogów rachunkowości i ujawniania informacji,
- zrozumieniu instrumentów finansowych, na które narażona jest jednostka oraz ich celu i ryzyk,
- ustaleniu, czy specjalistyczne umiejętności i wiedza są konieczne podczas badania,
- zrozumieniu i dokonaniu oceny systemu kontroli wewnętrznej w świetle transakcji dotyczących instrumentów finansowych jednostki oraz systemów informacyjnych, które są objęte zakresem badania,
- zrozumieniu charakterystyki, roli i działalności funkcji audytu wewnętrznego,
- zrozumieniu procesu wyceny instrumentów finansowych przez kierownika jednostki, w tym czy kierownik jednostki wykorzystywał eksperta lub organizację usługową oraz
- dokonywaniu oceny i reagowaniu na ryzyko istotnego zniekształcenia.

Zrozumienie wymogów rachunkowości i ujawniania informacji

74. MSB 540 wymaga, aby biegły rewident uzyskał zrozumienie wymogów mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej stosownych do wartości szacunkowych, w tym powiązanych ujawnień informacji i wszelkich wymogów regulacyjnych.¹² Wymogi mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej dotyczące instrumentów finansowych mogą same w sobie być złożone i wymagać obszernych ujawnień informacji. Przeczytanie niniejszych wskazówek nie zastępuje pełnego zrozumienia wszystkich wymogów mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej. Pewne ramowe założenia sprawozdawczości finansowej wymagają rozważenia obszarów takich jak:

- rachunkowość zabezpieczeń,
- ujęcie w księgach zysków lub strat „dnia 1”,
- ujmowanie i usuwanie z bilansu transakcji dotyczących instrumentów finansowych,
- własne ryzyko kredytowe oraz
- przeniesienie ryzyka i usuwanie z bilansu, w szczególności tam, gdzie jednostka została zaangażowana w tworzenie i strukturyzowanie złożonych instrumentów finansowych.

Zrozumienie instrumentów finansowych

75. Charakterystyki instrumentów finansowych mogą zaciemniać pewne elementy ryzyka i ekspozycji. Uzyskanie zrozumienia instrumentów, w które zainwestowała jednostka lub na które jest narażona, w tym charakterystyk instrumentów, pomaga biegłemu rewidentowi zidentyfikować, czy:

- brakuje ważnych aspektów transakcji lub są niedokładnie zarejestrowane,
- wycena wydaje się właściwa,
- ich nieodłączne ryzyka są w pełni zrozumiałe i są zarządzane przez jednostkę oraz

---

¹² MSB 540, paragraf 8(a)

- instrumenty finansowe są właściwie zaklasyfikowane do krótkoterminowych i długoterminowych aktywów i zobowiązań.
76. Przykłady kwestii, które biegły rewident może rozważyć podczas uzyskiwania zrozumienia instrumentów finansowych jednostki obejmują:
- na które rodzaje instrumentów finansowych jednostka jest narażona,
  - wykorzystanie, dla którego je zawarto,
  - zrozumienie instrumentów finansowych przez kierownika jednostki i, jeżeli jest to odpowiednie, osoby sprawujące nadzór, ich wykorzystanie i wymogi w zakresie rachunkowości,
  - ich dokładne warunki i charakterystyki, aby ich skutki mogły być w pełni zrozumiane i, w szczególności tam, gdzie transakcje są połączone, ogólny wpływ transakcji dotyczących instrumentów finansowych,
  - w jaki sposób wpasowują się one w ogólną strategię zarządzania ryzykiem przez jednostkę.

Kierowanie zapytań do funkcji audytu wewnętrznego, funkcji zarządzania ryzykiem, jeżeli takie funkcje istnieją, oraz omówienie z osobami sprawującymi nadzór może ułatwić zrozumienie przez biegłego rewidenta.

77. W niektórych przypadkach kontrakt, w tym kontrakt dotyczący instrumentu niefinansowego może zawierać instrument pochodny. Niektóre ramowe założenia sprawozdawczości finansowej zezwalają lub wymagają, aby w pewnych okolicznościach, takie „wbudowane” instrumenty pochodne były wydzielane z kontraktu głównego. Zrozumienie procesu mającego na celu identyfikację i ujęcie w księgach rachunkowych wbudowanych instrumentów pochodnych przez kierownika jednostki pomoże biegłemu rewidentowi w zrozumieniu ryzyka, na jakie narażona jest jednostka.

Wykorzystanie podczas badania osób o specjalistycznych umiejętnościach i wiedzy¹³

78. Kluczowym rozważaniem podczas badania, obejmującym instrumenty finansowe, w szczególności złożone instrumenty finansowe, są kompetencje biegłego rewidenta. MSB 220¹⁴ wymaga, aby partner odpowiedzialny za zlecenie był przekonany, że zespół wykonujący zlecenie i eksperci powołani przez biegłego rewidenta, którzy nie są częścią zespołu wykonującego zlecenie, wspólnie posiadają odpowiednie kompetencje i możliwości, aby wykonać usługę badania zgodnie z zawodowymi standardami i mającymi zastosowanie wymogami prawnymi i regulacyjnymi oraz umożliwić wydanie

¹³ Gdy wiedza ekspercka takiej osoby dotyczy badania i rachunkowości, bez względu na to, czy osoba jest z wewnątrz czy z zewnątrz firmy, jest ona uważana za część zespołu wykonującego zlecenie i jest podmiotem wymogów MSB 220, *Kontrola jakości badania sprawozdań finansowych*. Gdy wiedza ekspercka takiej osoby należy do innej dziedziny niż rachunkowość i badanie, taka osoba jest uważana za eksperta powołanego przez biegłego rewidenta i mają zastosowanie postanowienia MSB 620, *Korzystanie z wyników pracy eksperta powołanego przez biegłego rewidenta*. MSB 620 wyjaśnia, że rozróżnienie pomiędzy specjalistycznymi obszarami rachunkowości lub badania oraz wiedzą ekspercką na innych polach będzie kwestią zawodowego osądu, ale zauważa, że można dokonać rozróżnienia pomiędzy wiedzą ekspercką w zakresie metod rachunkowości dla instrumentów finansowych (wiedza ekspercka w zakresie rachunkowości i badania) i wiedzą ekspercką w zakresie złożonych technik wyceny dla instrumentów finansowych (wiedza ekspercka na polu innym niż rachunkowość lub badanie).

¹⁴ MSB 220, paragraf 14

raportu biegłego rewidenta, który jest odpowiedni w danych okolicznościach. Ponadto, stosowne wymogi etyczne¹⁵ wymagają, aby biegły rewident ustalił, czy akceptacja zlecenia stworzyłaby jakiekolwiek zagrożenia dla zgodności z podstawowymi zasadami, w tym kompetencji zawodowych i należytej staranności. Paragraf 79 poniżej dostarcza przykładów rodzajów kwestii, które mogą być stosowne dla rozważań biegłego rewidenta w kontekście instrumentów finansowych.

79. W związku z powyższym badanie instrumentów finansowych może wymagać zaangażowania jednego lub większej liczby ekspertów lub specjalistów, na przykład w obszarach:

- zrozumienia instrumentów finansowych wykorzystywanych przez jednostkę i ich charakterystyki, w tym ich poziomu złożoności. Wykorzystywanie specjalistycznych umiejętności i wiedzy może być konieczne podczas sprawdzania, czy wszystkie aspekty instrumentu finansowego oraz powiązane rozważania zostały uchwycone w sprawozdaniach finansowych oraz podczas dokonywania oceny, czy odpowiednie ujawnienia informacji zgodnie z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej zostały dokonane tam, gdzie wymagane jest ujawnienie informacji o ryzykach,
- zrozumienia mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej, szczególnie, gdy istnieją obszary znane z tego, że są przedmiotem różniących się interpretacji lub praktyka jest niespójna lub w trakcie opracowywania,
- zrozumienia prawnych, regulacyjnych i podatkowych skutków wynikających z instrumentów finansowych, w tym czy kontrakty są wykonalne przez jednostkę (na przykład dokonywanie przeglądu kontraktów bazowych), co może wymagać specjalistycznych umiejętności i wiedzy,
- dokonywania ocen ryzyk nieodłącznych instrumentu finansowego,
- pomocy zespołowi wykonującemu zlecenie w gromadzeniu dowodów, aby wesprzeć wyceny kierownika jednostki lub opracować oszacowanie punktowe lub przedziałowe, szczególnie gdy wartość godziwa jest ustalana poprzez złożony model, gdy rynki są nieaktywne, a dane i założenia są trudne do uzyskania, gdy wykorzystywane są nieobserwowalne dane wejściowe lub gdy kierownik jednostki wykorzystywał eksperta,
- dokonywania ocen kontroli w zakresie technologii informacyjnych, szczególnie w jednostkach o wysokim wolumenie instrumentów finansowych. W takich jednostkach technologie informacyjne mogą być bardzo złożone, na przykład gdy znaczące informacje na temat tych instrumentów finansowych są transmitowane, przetwarzane, utrzymywane lub udostępniane elektronicznie. Dodatkowo, może to obejmować stosowne usługi świadczone przez organizację usługową.

80. Charakterystyka i wykorzystanie określonych rodzajów instrumentów finansowych, złożoność wymogów w zakresie rachunkowości oraz warunki rynkowe mogą powodować konieczność skonsultowania¹⁶ przez zespół wykonujący zlecenie z innymi

---

¹⁵ *Kodeks etyki zawodowych księgowych IESBA*, paragrafy 210.1 i 210.6

¹⁶ MSB 220, paragraf 18(b) wymaga, aby partner odpowiedzialny za zlecenie był przekonany, że członkowie zespołu wykonującego zlecenie przedsięwzięli odpowiednie konsultacje podczas przeprowadzania zlecenia, zarówno wewnątrz zespołu wykonującego zlecenie, jak i pomiędzy zespołem wykonującym zlecenie i innymi osobami na odpowiednim poziomie wewnątrz lub na zewnątrz firmy.

profesjonalistami w zakresie rachunkowości i badania, z wewnątrz lub z zewnątrz firmy, o stosownej eksperckiej wiedzy technicznej w zakresie rachunkowości lub badania oraz doświadczeniu, biorąc pod uwagę czynniki takie jak:

- możliwości i kompetencje zespołu wykonującego zlecenie, w tym doświadczenie członków zespołu wykonującego zlecenie,
- cechy instrumentów finansowych wykorzystywanych przez jednostkę,
- identyfikację nadzwyczajnych okoliczności lub ryzyk podczas zlecenia, jak i potrzebę zawodowego osądu, szczególnie w odniesieniu do istotności i znaczących ryzyk,
- warunki rynkowe.

Zrozumienie kontroli wewnętrznej

81. MSB 315 ustanawia wymogi, aby biegły rewident zrozumiał jednostkę i jej otoczenie, w tym jej kontrolę wewnętrzną. Uzyskanie zrozumienia jednostki i jej otoczenia, w tym kontroli wewnętrznej jednostki, jest ciągłym dynamicznym procesem gromadzenia, aktualizowania i analizowania informacji w trakcie badania. Uzyskane zrozumienie umożliwia biegłemu rewidentowi zidentyfikowanie i ocenę ryzyk istotnego zniekształcenia na poziomach sprawozdania finansowego i stwierdzeń, a skutkiem tego zapewnienie podstawy dla zaprojektowania i wdrożenia reakcji na oszacowane ryzyka istotnego zniekształcenia. Wolumen i różnorodność transakcji dotyczących instrumentów finansowych jednostki zazwyczaj wyznacza rodzaj i zakres kontroli, które mogą istnieć w jednostce. Zrozumienie, w jaki sposób instrumenty finansowe są monitorowane i kontrolowane, pomaga biegłemu rewidentowi podczas ustalania rodzaju, czasu przeprowadzenia i zakresu procedur badania. Załącznik opisuje kontrole, które mogą istnieć w jednostce, która zawiera wiele transakcji dotyczących instrumentów finansowych.

Zrozumienie charakterystyki, roli i działalności funkcji audytu wewnętrznego

82. W wielu dużych jednostkach funkcja audytu wewnętrznego może przeprowadzać prace, które umożliwiają wyższemu szczeblowi kierownictwa oraz osobom sprawującym nadzór dokonywanie przeglądu i oceny kontroli jednostki związanych z wykorzystaniem instrumentów finansowych. Funkcja audytu wewnętrznego może pomagać w identyfikowaniu ryzyk istotnego zniekształcenia ze względu na oszustwo lub błąd. Jednakże wiedza i umiejętności wymagane od funkcji audytu wewnętrznego, aby zrozumieć i przeprowadzić procedury w celu dostarczenia kierownikowi jednostki lub osobom sprawującym nadzór zapewnienia dotyczącego wykorzystania przez jednostkę instrumentów finansowych, są zazwyczaj całkiem różne od tych koniecznych dla innych części działalności gospodarczej. Zakres, w jakim funkcja audytu wewnętrznego posiada wiedzę i umiejętności, aby objąć i faktycznie objęła działalność w zakresie instrumentów finansowych jednostki, jak również kompetencje i obiektywizm funkcji audytu wewnętrznego, są stosownymi rozważaniami podczas ustalania przez zewnętrznego biegłego rewidenta, czy funkcja audytu wewnętrznego prawdopodobnie będzie stosowna dla ogólnej strategii badania i planu badania.

83. Obszarami, gdzie praca funkcji audytu wewnętrznego może być szczególnie stosowna, są:¹⁷

- opracowywanie ogólnego przeglądu zakresu wykorzystania instrumentów finansowych,
- dokonywanie oceny adekwatności polityk i procedur oraz przestrzegania ich przez kierownika jednostki,
- dokonywanie oceny skuteczności operacyjnej czynności kontrolnych w zakresie instrumentów finansowych,
- dokonywanie oceny systemów stosownych dla działalności w zakresie instrumentów finansowych oraz
- dokonywanie oceny, czy nowe ryzyka powiązane z instrumentami finansowymi są identyfikowane, oceniane i zarządzane.

Zrozumienie metodologii wyceny instrumentów finansowych stosowanej przez kierownika jednostki

84. Odpowiedzialność kierownika jednostki za sporządzenie sprawozdań finansowych obejmuje zastosowanie wymogów mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej do wyceny instrumentów finansowych. MSB 540 wymaga, aby biegły rewident uzyskał zrozumienie tego, w jaki sposób kierownik jednostki określa wartości szacunkowe oraz danych, na których wartości szacunkowe są oparte.¹⁸ Podejście kierownika jednostki do wyceny bierze także pod uwagę wybór właściwej metodologii wyceny oraz poziom oczekiwanych dostępnych dowodów. Aby spełnić cel dokonania wyceny w wartości godziwej, jednostka opracowuje metodologię wyceny, aby wycenić wartość godziwą instrumentów finansowych, w której wzięto pod uwagę wszystkie dostępne stosowne informacje rynkowe. Gruntowne zrozumienie wycenianego instrumentu finansowego pozwala jednostce zidentyfikować i ocenić stosowne dostępne informacje rynkowe na temat takich samych lub podobnych instrumentów, które powinny być uwzględnione w metodologii wyceny.

Ocena i reakcja na ryzyka istotnego zniekształcenia

Ogólne rozważania dotyczące instrumentów finansowych

85. MSB 540¹⁹ wyjaśnia, że stopień niepewności szacunku wpływa na ryzyko istotnego zniekształcenia wartości szacunkowych. Wykorzystanie bardziej złożonych instrumentów finansowych, takich jak te, które mają wysoki poziom niepewności i zmienności przyszłych przepływów pieniężnych, może prowadzić do zwiększonego ryzyka istotnego zniekształcenia, szczególnie dotyczącego wyceny. Inne kwestie wpływające na ryzyko istotnego zniekształcenia obejmują:

- wolumen instrumentów finansowych, na który narażona jest jednostka,
- warunki instrumentu finansowego, w tym czy sam instrument finansowy zawiera inne instrumenty finansowe,

---

¹⁷ Prace wykonywane przez funkcje takie jak funkcja zarządzania ryzykiem, funkcja przeglądu modeli oraz kontrola produktu mogą być także stosowne.

¹⁸ MSB 540, paragraf 8(c)

¹⁹ MSB 540, paragraf 2

- charakterystykę instrumentów finansowych.

Czynniki ryzyka oszustwa²⁰

86. Zachęty do stosowania zafałszowanej sprawozdawczości finansowej przez pracowników mogą istnieć tam, gdzie schematy wynagradzania są uzależnione od zwrotów uzyskiwanych z wykorzystania instrumentów finansowych. Zrozumienie, w jaki sposób polityki jednostki dotyczące wynagradzania wzajemnie oddziałują z jej apetytem na ryzyko oraz zachęt, które może to stwarzać dla kierownika jednostki i handlowców, może być ważne w dokonywaniu oceny ryzyka oszustwa.
87. Trudne warunki rynku finansowego mogą powodować zwiększone zachęty dla kierownika jednostki lub pracowników, aby angażować się w zafałszowaną sprawozdawczość finansową: aby chronić osobiste premie, aby ukryć oszustwa lub błędy pracownika lub kierownika jednostki, aby uniknąć złamania ograniczeń regulacyjnych, płynności lub zadłużenia, lub aby uniknąć ujmowania w sprawozdaniach strat. Na przykład w czasach niestabilności rynku mogą pojawiać się nieoczekiwane straty z tytułu skrajnych wahań cen rynkowych, z tytułu nieprzewidzianej słabości cen aktywów, poprzez błędne osądy przy obrocie lub z tytułu innych przyczyn. Dodatkowo trudności finansowe tworzą nacisk na kierownika jednostki zaniepokojonego o wypłacalność działalności gospodarczej.
88. Sprzeniewierzenie aktywów i zafałszowana sprawozdawczość finansowa mogą często obejmować omijanie kontroli, o których w innym przypadku mogłoby wydawać się, że działają skutecznie. Może to obejmować omijanie kontroli nad danymi, założeniami i szczegółowych kontroli procesu, które pozwalają na ukrycie strat i kradzieży. Na przykład trudne warunki rynkowe mogą zwiększyć nacisk na ukrycie lub kompensowanie transakcji w czasie prób pokrycia poniesionych strat.

Ocena ryzyka istotnego zniekształcenia

89. Ocena przez biegłego rewidenta zidentyfikowanych ryzyk na poziomie stwierdzeń zgodnie z MSB 315 obejmuje dokonywanie oceny zaprojektowania i wdrożenia kontroli wewnętrznej. Dostarcza ona podstawy dla rozważania właściwego podejścia do badania, aby zaprojektować i przeprowadzić dalsze procedury badania zgodnie z MSB 330, w tym zarówno procedury wiarygodności, jak i testy kontroli. Na przyjęte podejście wpływa zrozumienie przez biegłego rewidenta kontroli wewnętrznej stosownej dla badania, w tym siła środowiska kontroli oraz każdej funkcji zarządzania ryzykiem, rozmiar i złożoność działalności jednostki, oraz czy ocena przez biegłego rewidenta ryzyk istotnego zniekształcenia zawiera oczekiwanie, że kontrole działają skutecznie.
90. Ocena przez biegłego rewidenta ryzyka istotnego zniekształcenia na poziomie stwierdzeń może się zmienić w trakcie badania, ponieważ uzyskiwane są dodatkowe informacje. Pozostawanie wyczulonym podczas badania, na przykład, gdy dokonuje się inspekcji zapisów lub dokumentów, może pomóc biegłemu rewidentowi w identyfikowaniu porozumień lub innych informacji, które mogą wskazywać na istnienie instrumentów finansowych, których kierownik jednostki wcześniej nie zidentyfikował lub nie ujawnił biegłemu rewidentowi. Takie zapisy i dokumenty mogą obejmować na przykład:

---

²⁰ Zobacz MSB 240, *Odpowiedzialność biegłego rewidenta podczas badania sprawozdań finansowych dotycząca oszustw*, w zakresie wymogów i wytycznych dotyczących czynników ryzyka oszustwa.

- protokoły z posiedzeń osób sprawujących nadzór oraz
- określone faktury od profesjonalnych doradców jednostki i korespondencję z nimi.

Czynniki do rozważenia podczas ustalania czy i w jakim zakresie wykonywać testy skuteczności operacyjnej kontroli

91. Oczekiwanie, że kontrole działają skutecznie może być bardziej powszechne podczas współpracy z instytucją finansową o dobrze ustanowionych kontrolach i w związku z tym przeprowadzanie testów kontroli może być skutecznym środkiem uzyskiwania dowodów badania. Gdy jednostka posiada funkcję handlową, wyłącznie testy wiarygodności mogą nie dostarczyć wystarczających odpowiednich dowodów badania ze względu na wolumen kontraktów i wykorzystanie różnych systemów. Jednakże testy kontroli same w sobie nie będą wystarczające, ponieważ MSB 330 wymaga od biegłego rewidenta zaprojektowania i przeprowadzenia procedur wiarygodności dla każdej istotnej klasy transakcji, pozycji bilansowej i ujawnienia informacji.²¹
92. Jednostki o wysokim wolumenie obrotów i wykorzystaniu instrumentów finansowych mogą mieć bardziej złożone kontrole oraz skuteczną funkcję zarządzania ryzykiem i w związku z tym bardziej prawdopodobne może być, że biegły rewident przeprowadzi testy kontroli podczas uzyskiwania dowodów dotyczących:
- wystąpienia, kompletności, dokładności i ujęcia we właściwym okresie transakcji oraz
  - istnienia, praw i obowiązków oraz kompletności pozycji bilansowych.
93. W tych jednostkach o względnie niewielu transakcjach dotyczących instrumentów finansowych:
- kierownik jednostki i osoby sprawujące nadzór mogą mieć tylko ograniczone zrozumienie instrumentów finansowych oraz tego, w jaki sposób wpływają one na działalność gospodarczą,
  - jednostka może mieć tylko kilka różnych rodzajów instrumentów o niewielkim lub żadnym wzajemnym ich oddziaływaniu na siebie,
  - jest mało prawdopodobne, że istnieje złożone środowisko kontroli (na przykład kontrole opisane w Załączniku mogą nie funkcjonować w jednostce),
  - kierownik jednostki może wykorzystywać informacje o cenach od zewnętrznych źródeł wycen w celu wyceny swoich instrumentów oraz
  - kontrole nad wykorzystaniem informacji o cenach od zewnętrznego źródła wycen mogą być mniej złożone.
94. Gdy jednostka ma względnie niewiele transakcji dotyczących instrumentów finansowych, dla biegłego rewidenta może być względnie łatwe uzyskanie zrozumienia celów jednostki w związku z wykorzystaniem instrumentów finansowych i charakterystyki instrumentów. W takich okolicznościach wiele spośród dowodów badania prawdopodobnie będzie z natury szczegółowa, biegły rewident może przeprowadzić większość procedur badania na koniec roku, a potwierdzenia od stron trzecich prawdopodobnie dostarczą dowodów w odniesieniu do kompletności, dokładności i istnienia transakcji.

---

²¹ MSB 330, paragraf 18

95. Podczas podejmowania decyzji dotyczącej rodzaju, czasu przeprowadzania i zakresu testów kontroli, biegły rewident może rozważyć takie czynniki, jak:
- charakterystyka, częstotliwość i wolumen transakcji dotyczących instrumentów finansowych,
  - siła kontroli, w tym czy kontrole są właściwie zaprojektowane, aby reagować na ryzyka związane z wolumenem transakcji dotyczących instrumentów finansowych jednostki, oraz czy istnieją ramowe założenia nadzoru nad działalnością jednostki w zakresie instrumentów finansowych,
  - znaczenie poszczególnych kontroli dla ogólnych celów kontroli i procesów funkcjonujących w jednostce, w tym złożoność systemów informacyjnych, aby wspierać transakcje dotyczące instrumentów finansowych,
  - monitorowanie kontroli i zidentyfikowanych słabości w procedurach kontroli,
  - kwestie, do których w zamierzeniu kontrole mają się odnosić, na przykład kontrole związane z dokonywaniem osądów porównane do kontroli nad wspierającymi danymi. Jest bardziej prawdopodobne, że testy wiarygodności będą skuteczne, niż poleganie na kontrolach związanych z dokonywaniem osądów,
  - kompetencje osób zaangażowanych w działalność kontrolną, na przykład czy jednostka posiada odpowiednią zdolność, w tym podczas okresów presji, oraz kompetencje do ustanowienia i weryfikacji wycen dla instrumentów finansowych, na które jest narażona,,
  - częstotliwość dokonywania tych czynności kontrolnych,
  - poziom dokładności, jaki kontrole w zamierzeniu mają osiągać,
  - dowody wykonywania czynności kontrolnych oraz
  - czas przeprowadzania kluczowych transakcji dotyczących instrumentów finansowych, na przykład, czy zawierane są one blisko końca okresu.

Procedury wiarygodności

96. Projektowanie procedur wiarygodności dotyczy rozważań w zakresie:
- wykorzystania procedur analitycznych²² – podczas gdy procedury analityczne przedsięwzięte przez biegłego rewidenta mogą być skuteczne tak, jak procedury oceny ryzyka, aby dostarczyć biegłemu rewidentowi informacji na temat działalności gospodarczej jednostki, mogą one być mniej skuteczne niż szczegółowe procedury wiarygodności, gdy tylko one są przeprowadzane. Dzieje się tak dlatego, że złożone wzajemne oddziaływanie czynników wyceny często maskuje wszelkie nadzwyczajne trendy, które mogłyby się pojawić,
  - niestandardowych transakcji –wiele transakcji finansowych to wynegocjowane kontrakty pomiędzy jednostką i jej kontrahentem (często znane jako

---

²² MSB 315, paragraf 6(b) wymaga, aby biegły rewident stosował procedury analityczne, takie jak procedury oceny ryzyka, aby pomóc w ocenie ryzyk istotnego zniekształcenia w celu dostarczenia podstawy dla zaprojektowania i wdrożenia reakcji na oszacowane ryzyka. MSB 520, *Procedury analityczne*, paragraf 6 wymaga, aby biegły rewident wykorzystał procedury analityczne podczas formułowania ogólnego wniosku na temat sprawozdań finansowych. Procedury analityczne mogą także być stosowane na innych etapach badania.

„pozagiełdowe”). W zakresie, w jakim transakcje dotyczące instrumentów finansowych nie są standardowe i są poza normalną działalnością jednostki, podejście do badania oparte na testach wiarygodności może być najbardziej skutecznym środkiem do osiągnięcia planowanych celów badania. W przypadkach, w których transakcje dotyczące instrumentów finansowych nie są zawierane rutynowo, reakcje biegłego rewidenta na oszacowane ryzyko, w tym projektowanie i przeprowadzanie procedur badania, mają wzgląd na możliwy brak doświadczenia jednostki w tym obszarze,

- dostępności dowodów – na przykład, gdy jednostka wykorzystuje zewnętrzne źródła wycen, dowody dotyczące stosownych stwierdzeń na temat sprawozdań finansowych mogą nie być dostępne od jednostki,
  - procedur przeprowadzanych w innych obszarach badania – procedury przeprowadzane w innych obszarach sprawozdań finansowych mogą dostarczać dowodów na temat kompletności transakcji dotyczących instrumentów finansowych. Procedury te mogą obejmować testy wpływów i płatności środków pieniężnych po dniu bilansowym oraz poszukiwanie niezaksięgowanych zobowiązań,
  - wyboru pozycji do testów – w niektórych przypadkach portfel instrumentów finansowych będzie zawierał instrumenty o różnorodnej złożoności i ryzyku. W takich przypadkach może być przydatne próbkowanie zgodne z osądem.
97. Na przykład w przypadku papieru wartościowego zabezpieczonego na aktywach, podczas reagowania na ryzyka istotnego zniekształcenia dla takiego papieru wartościowego, biegły rewident może rozważyć przeprowadzenie niektórych z następujących procedur badania:
- sprawdzenie dokumentacji kontraktowej, aby zrozumieć warunki papieru wartościowego, bazowe zabezpieczenie i prawa każdej klasy posiadaczy papieru wartościowego,
  - kierowanie zapytań na temat procesu szacowania przepływów pieniężnych przez kierownika jednostki,
  - dokonanie oceny uzasadnienia założeń, takich jak stopa przedpłaty, stopa niedokonania zapłaty i dotkliwość straty,
  - uzyskanie zrozumienia metody wykorzystywanej do ustalania kaskady przepływów pieniężnych,
  - porównanie wyników wyceny w wartości godziwej z wycenami innych papierów wartościowych o podobnych bazowych zabezpieczeniach i warunkach,
  - ponowne przeprowadzenie kalkulacji.

Testy o podwójnym celu

98. Pomimo że cel testu kontroli jest różny od celu testu wiarygodności, może być efektywne przeprowadzenie obu w tym samym czasie poprzez na przykład:
- przeprowadzenie testu kontroli i testu wiarygodności na tej samej transakcji (na przykład wykonanie testu, czy podpisany kontrakt był utrzymywany i czy szczegóły instrumentu finansowego zostały odpowiednio uchwycone w arkuszu podsumującym) lub

- wykonanie testu kontroli podczas wykonywania testu procesu dokonywania szacunków wyceny przez kierownika jednostki.

Czas przeprowadzenia procedur biegłego rewidenta²³

99. Po dokonaniu oceny ryzyk związanych z instrumentami finansowymi zespół wykonujący zlecenie ustala czas przeprowadzenia planowanych testów kontroli i procedur badania wiarygodności. Czas przeprowadzenia planowanych procedur badania różni się zależnie od wielu czynników, w tym częstotliwości działania kontroli, znaczenia kontrolowanej działalności oraz powiązanego ryzyka istotnego zniekształcenia.
100. Podczas, gdy konieczne jest wykonanie większości procedur badania w związku z wyceną i prezentacją na koniec okresu, procedury badania w związku z innymi stwierdzeniami, takimi jak kompletność i istnienie mogą podlegać przydatnym testom za okres śródroczny. Na przykład testy kontroli mogą być przeprowadzane za okres śródroczny dla bardziej rutynowych kontroli, takich jak kontrole w zakresie technologii informacyjnych i autoryzacje dla nowych produktów. Może być także skuteczne wykonywanie testów skuteczności operacyjnej kontroli nad aprobatą nowego produktu poprzez gromadzenie dowodów akceptacji właściwego szczebla kierownictwa, dotyczących nowego instrumentu finansowego za okres śródroczny.
101. Biegli rewidenci mogą przeprowadzać niektóre testy dotyczące modeli na datę śródroczną, na przykład poprzez porównanie danych wyjściowych z modelu do transakcji rynkowych. Inną możliwą procedurą śródroczną dla instrumentów o obserwowalnych danych wejściowych jest wykonanie testu uzasadnienia informacji o cenach, dostarczanych przez zewnętrzne źródło wycen.
102. Na obszarach bardziej znaczących osądów często wykonuje się testy blisko lub na koniec okresu, ponieważ:
  - wyceny mogą się znacząco zmienić w krótkim okresie, czyniąc trudnym porównywanie i uzgadnianie sald śródrocznych z informacjami porównawczymi na dzień bilansowy,
  - jednostka może się zaangażować w zwiększony wolumen transakcji dotyczących instrumentów finansowych pomiędzy okresem śródrocznym i końcem roku,
  - ręczne zapisy księgowo mogą być dokonywane tylko po zakończeniu okresu księgowego oraz
  - nierutynowe lub znaczące transakcje mogą być zawierane blisko końca okresu księgowego.

Procedury dotyczące kompletności, dokładności, istnienia, wystąpienia oraz praw i obowiązków

103. Wiele spośród procedur biegłego rewidenta może być wykorzystanych do odniesienia się do licznych stwierdzeń. Na przykład procedury odnoszące się do istnienia salda konta na koniec okresu będą także odnosiły się do wystąpienia klasy transakcji i mogą także pomóc w ustaleniu prawidłowego ujęcia w okresie. Dzieje się tak dlatego, że instrumenty finansowe powstają na podstawie kontraktów prawnych i poprzez

---

²³ MSB 330, paragrafy 11-12 i 22-23 ustanawiają wymogi, gdy biegły rewident przeprowadza procedury na okresie śródrocznym i wyjaśnia, w jaki sposób takie dowody badania mogą zostać wykorzystane.

weryfikację dokładności ujęcia transakcji biegły rewident może także zweryfikować jego istnienie i uzyskać dowody wspierające stwierdzenia wystąpienia oraz praw i obowiązków w tym samym czasie oraz potwierdzić, że transakcje są ujęte w prawidłowym okresie obrotowym.

104. Procedury, które mogą dostarczyć dowodów badania wspierających stwierdzenia kompletności, dokładności i istnienia, obejmują:

- zewnętrzne potwierdzenie²⁴ rachunków bankowych, obrotów i wyciągi powierników. Może to zostać dokonane poprzez bezpośrednie potwierdzenie z kontrahentem (w tym wykorzystanie potwierdzeń bankowych), gdzie odpowiedź jest wysyłana bezpośrednio do biegłego rewidenta. Alternatywnie ta informacja może zostać uzyskana z systemów kontrahenta poprzez zasilenie danymi. Tam, gdzie jest to dokonywane, kontrole mające na celu zapobieganie manipulacjom w systemach komputerowych, poprzez które informacje są transmitowane, mogą być rozważane przez biegłego rewidenta podczas dokonywania oceny wiarygodności dowodów uzyskanych z potwierdzenia. Jeżeli potwierdzenia nie zostaną otrzymane, biegły rewident może być w stanie uzyskać dowody poprzez dokonanie przeglądu kontraktów i wykonanie testów stosownych kontroli. Jednakże potwierdzenia zewnętrzne często nie dostarczają odpowiednich dowodów badania w odniesieniu do stwierdzenia wyceny, chociaż mogą pomóc podczas identyfikowania wszelkich pobocznych umów,
- przeglądanie uzgodnień wyciągów lub zasileni danymi od powierników z własnymi rejestrami jednostki. Może to wymagać dokonania oceny kontroli w zakresie technologii informacyjnych wokół i wewnątrz automatycznych procesów uzgadniania oraz dokonania oceny, czy pozycje uzgadniające są prawidłowo zrozumiane i rozwiązane,
- przeglądanie zapisów w dzienniku oraz kontroli nad ujmowaniem takich zapisów. Może to pomóc na przykład w:
  - ustalaniu, czy zapisy zostały dokonane przez pracowników innych niż ci upoważnieni do dokonania tego,
  - identyfikowaniu nietypowych lub niewłaściwych zapisów w dzienniku na koniec roku, co może dotyczyć ryzyka oszustwa,
- czytanie pojedynczych kontraktów i przeglądanie dokumentacji wspierającej transakcje dotyczące instrumentów finansowych jednostki, w tym zapisów i dowodów księgowych, a przez to weryfikowanie istnienia oraz praw i obowiązków. Na przykład biegły rewident może przeczytać pojedyncze kontrakty związane z instrumentami finansowymi i przejrzeć wspierającą dokumentację, w tym zapisy księgowe dokonane w momencie początkowego ujęcia kontraktu oraz może także następnie przejrzeć zapisy księgowe dokonywane dla celów wyceny bilansowej. Dokonanie tego pozwala biegłemu rewidentowi ocenić, czy nieodłączne złożoności transakcji zostały w pełni zidentyfikowane i odzwierciedlone w księgach.

---

²⁴ MSB 505, *Potwierdzenia zewnętrzne*, dotyczy wykorzystania przez biegłego rewidenta procedur potwierdzeń zewnętrznych, aby uzyskać dowody badania zgodnie z wymogami MSB 330 i MSB 500, *Dowody badania*. Zobacz także Alert personelu dotyczący praktyki badania, *Pojawiające się kwestie praktyczne dotyczące wykorzystania potwierdzeń zewnętrznych podczas badania sprawozdań finansowych* (ang. *Staff Audit Practice Alert, "Emerging Practice Issues Regarding the Use of External Confirmations in an Audit of Financial Statements"*), wydany w listopadzie 2009 r.

Porozumienia prawne i powiązane z nimi ryzyka muszą być rozważone przez osoby o odpowiedniej wiedzy eksperckiej w celu zapewnienia istnienia praw,

- wykonanie testów kontroli, na przykład poprzez ponowne przeprowadzenie kontroli,
- przejrzanie systemów zarządzania reklamacjami jednostki. Nieujęte transakcje mogą skutkować zaniechaniem dokonania płatności środków pieniężnych przez jednostkę na rzecz kontrahenta i mogą zostać wykryte poprzez przegląd otrzymanych reklamacji,
- przejrzanie ramowych porozumień dotyczących dokonywania kompensat, aby zidentyfikować nieujęte instrumenty.

105. Te procedury są szczególnie ważne dla niektórych instrumentów finansowych, takich jak instrumenty pochodne lub gwarancje. Dzieje się tak dlatego, że mogą one nie wiązać się z dużą początkową inwestycją, co oznacza, że może być trudne zidentyfikowanie ich istnienia. Na przykład wbudowane instrumenty pochodne są często zawarte w kontraktach dotyczących instrumentów niefinansowych, które mogą nie być objęte procedurami potwierdzania.

Wycena instrumentów finansowych

Wymogi sprawozdawczości finansowej

106. Ramowe założenia sprawozdawczości finansowej rzetelnej prezentacji często wykorzystują hierarchie wartości godziwej, na przykład te wykorzystywane w MSSF i U.S. GAAP. To zwykle oznacza, że ilość szczegółów w wymaganych ujawnieniach informacji wzrasta wraz ze wzrostem poziomu niepewności wyceny. Rozróżnienie pomiędzy poziomami w hierarchii może wymagać osądu.
107. Biegły rewident może uznać za przydatne uzyskanie zrozumienia, w jaki sposób instrumenty finansowe wiążą się z hierarchią wartości godziwej. Zazwyczaj ryzyko istotnego zniekształcenia oraz poziom procedur badania, które mają być zastosowane, wzrasta wraz ze wzrostem poziomu niepewności wyceny. Wykorzystanie danych wejściowych z poziomu 3 i niektórych z poziomu 2 hierarchii wartości godziwej może być przydatną wytyczną dla poziomu niepewności wyceny. Dane wejściowe z poziomu 2 rozciągają się od tych, które są łatwe do uzyskania, do tych, które są bliższe danym wejściowym z poziomu 3. Biegły rewident ocenia dostępne dowody i rozumie zarówno hierarchię wartości godziwej, jak i ryzyko stronniczości kierownika jednostki w kategoryzacji instrumentów finansowych w ramach hierarchii wartości godziwej przez kierownika jednostki.
108. Zgodnie z MSB 540,²⁵ biegły rewident rozważa polityki i metodologię wycen jednostki dotyczącą danych i założeń wykorzystywanych w metodologii wyceny. W wielu przypadkach mające zastosowanie ramowe założenia sprawozdawczości finansowej nie nakazują metodologii wyceny. W przypadkach, gdzie ma to miejsce, kwestie, które mogą być stosowne dla zrozumienia przez biegłego rewidenta tego, w jaki sposób kierownik jednostki wycenia instrumenty finansowe, obejmują na przykład:

---

²⁵ MSB 540, paragraf 8(c)

- czy kierownik jednostki posiada formalną politykę wyceny oraz, jeżeli tak, czy technika wyceny wykorzystywana dla instrumentu finansowego jest odpowiednio udokumentowana zgodnie z tą polityką,
- które modele mogą powodować największe ryzyko istotnego zniekształcenia,
- w jaki sposób kierownik jednostki rozważył złożoność wyceny instrumentu finansowego podczas wyboru określonej techniki wyceny,
- czy istnieje większe ryzyko istotnego zniekształcenia, ponieważ kierownik jednostki wewnętrznie opracował model wykorzystywany do wyceny instrumentów finansowych lub odstępuje od techniki wyceny powszechnie wykorzystywanej, aby wycenić określony instrument finansowy,
- czy kierownik jednostki wykorzystywał zewnętrzne źródła wycen,
- czy osoby zaangażowane w opracowywanie i stosowanie techniki wyceny posiadają odpowiednie umiejętności i wiedzę ekspercką do dokonywania tego, w tym, czy był wykorzystywany ekspert powołany przez kierownika jednostki oraz
- czy występują przesłanki stronniczości kierownika jednostki podczas wyboru techniki wyceny do wykorzystania.

Ocena ryzyka istotnego zniekształcenia związanego z wyceną

109. Podczas dokonywania oceny, czy techniki wyceny wykorzystywane przez jednostkę są odpowiednie w danych okolicznościach oraz, czy kontrole nad technikami wyceny funkcjonują, czynniki rozważne przez biegłego rewidenta mogą obejmować:

- czy techniki wyceny są powszechnie wykorzystywane przez innych uczestników rynku i było wcześniej wykazane, że dostarczają wiarygodnych szacunków cen uzyskiwanych z transakcji rynkowych,
- czy techniki wyceny działają zgodnie z zamierzeniami i nie występują wady w ich zaprojektowaniu, szczególnie w skrajnych warunkach, oraz czy zostały one obiektywnie zweryfikowane. Przesłanki występowania wad obejmują występowanie zmian, które są niespójne ze zmianami progów referencyjnych (*ang. benchmarks*),
- czy techniki wyceny biorą pod uwagę ryzyka nieodłączne instrumentu finansowego podlegającego wycenie, w tym zdolność kredytową kontrahenta oraz własne ryzyko kredytowe w przypadku technik wyceny wykorzystywanych do wyceny zobowiązań finansowych,
- w jaki sposób techniki wyceny są dostrajane do rynku, w tym wrażliwość technik wyceny na zmiany w zmiennych,
- czy zmienne rynkowe i założenia są wykorzystywane spójnie i czy nowe warunki uzasadniają zmianę w wykorzystywanych technikach wyceny, zmiennych rynkowych lub w założeniach,
- czy analizy wrażliwości wskazują, że wyceny mogłyby zmienić się znacząco przy tylko niewielkich lub średnich zmianach założeń,
- struktura organizacyjna, taka jak istnienie wewnętrznego departamentu odpowiedzialnego za opracowywanie modeli służących do wyceny określonych instrumentów, szczególnie w przypadkach wykorzystywania danych wejściowych z

poziomu 3. Na przykład funkcja rozwoju modeli, która jest zaangażowana w pomaganie w ustalaniu cen dla transakcji, jest mniej obiektywna niż taka, która jest funkcjonalnie i organizacyjnie oddzielona od działu obsługi klientów oraz

- kompetencje i obiektywizm osób odpowiedzialnych za rozwój i stosowanie technik wyceny, w tym relatywne doświadczenie kierownika jednostki z nowo opracowanymi modelami.

Biegły rewident (lub ekspert powołany przez biegłego rewidenta) może także niezależnie opracować jedną lub więcej technik wyceny, aby porównać jej dane wyjściowe z tymi pochodzącymi z technik wyceny wykorzystywanych przez kierownika jednostki.

Znaczące ryzyka

110. Proces oceny ryzyka przez biegłego rewidenta może prowadzić biegłego rewidenta do identyfikacji jednego lub wielu znaczących ryzyk powiązanych z wyceną instrumentów finansowych, gdy istnieją jakiegokolwiek spośród następujących okoliczności:
- wysoka niepewność wyceny związana z wyceną instrumentów finansowych (na przykład tych o nieobserwowalnych danych wyjściowych),²⁶
  - brak wystarczających dowodów, aby wspierać wycenę instrumentów finansowych dokonaną przez kierownika jednostki,
  - brak zrozumienia przez kierownika jednostki posiadanych instrumentów finansowych lub wiedzy eksperckiej koniecznej do prawidłowej wyceny takich instrumentów, w tym zdolności do ustalenia, czy korekty wyceny są konieczne,
  - brak zrozumienia przez kierownika jednostki złożonych wymogów mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej związanych z wyceną i ujawnianiem informacji na temat instrumentów finansowych oraz niezdolność kierownika jednostki do dokonania osądów wymaganych, aby prawidłowo zastosować te wymogi,
  - znaczenie korekt wyceny dokonanych w danych wyjściowych pochodzących z techniki wyceny, gdy mające zastosowanie ramowe założenia sprawozdawczości finansowej wymagają lub zezwalają na takie korekty.
111. Dla wartości szacunkowych, które powodują znaczące ryzyka, dodatkowo do innych procedur wiarygodności, przeprowadzanych aby spełnić wymogi MSB 330, MSB 540²⁷ wymaga, aby biegły rewident ocenił następujące kwestie:
- (a) w jaki sposób kierownik jednostki rozważył alternatywne założenia lub dane wyjściowe i dlaczego je odrzucił lub w jaki inny sposób kierownik jednostki odniósł się do niepewności wyceny podczas ustalania wartości szacunkowych,
  - (b) czy znaczące założenia wykorzystywane przez kierownika jednostki są uzasadnione oraz

---

²⁶ Tam, gdzie biegły rewident ustala, że wysoka niepewność szacunku powiązana z wyceną złożonych instrumentów finansowych powoduje znaczące ryzyko, MSB 540 wymaga, aby biegły rewident przeprowadził procedury wiarygodności i ocenił odpowiedniość ujawnienia informacji na temat swojej niepewności szacunku. Zobacz MSB 540, paragrafy 11, 15 i 20.

²⁷ MSB 540, paragraf 15(a)-(b)

- (c) tam, gdzie jest to stosowne dla uzasadnienia znaczących założeń wykorzystywanych przez kierownika jednostki lub odpowiedniego stosowania mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej, intencje kierownika jednostki dotyczące podjęcia szczególnych kierunków działania i jego zdolności do dokonania tego.
112. Gdy rynki stają się nieaktywne, zmiana okoliczności może prowadzić do zmiany z wyceny za pomocą ceny rynkowej na wycenę za pomocą modelu lub może skutkować zmianą z jednego określonego modelu na inny. Reagowanie na zmiany w warunkach rynkowych może być trudne, jeżeli kierownik jednostki nie posiada funkcjonujących polityk przed ich zaistnieniem. Kierownik jednostki może także nie posiadać wiedzy eksperckiej koniecznej do opracowania w trybie pilnym modelu lub wyboru techniki wyceny, która może być odpowiednia w danych okolicznościach. Nawet tam, gdzie techniki wyceny były konsekwentnie wykorzystywane, istnieje konieczność, aby kierownik jednostki sprawdzał ciągłą adekwatność technik wyceny i założeń wykorzystywanych do ustalania wyceny instrumentów finansowych. Ponadto, techniki wyceny mogły zostać wybrane w czasach, gdy uzasadnione informacje rynkowe były dostępne, ale mogą nie dostarczać uzasadnionych wycen w czasach nieprzewidywanej presji.
113. Podatność na stronniczość kierownika jednostki, zarówno zamierzoną, jak i niezamierzoną, wzrasta wraz z subiektywizmem wyceny i stopniem niepewności wyceny. Na przykład kierownik jednostki może mieć tendencję do ignorowania obserwowalnych założeń dotyczących rynku lub danych i zamiast tego wykorzystywać swój własny wewnętrznie opracowany model, jeżeli model dostarcza bardziej korzystnych wyników. Nawet bez zamiaru oszustwa może istnieć naturalna pokusa do stronniczych osądów w kierunku najbardziej korzystnego końca tego, co może być raczej szerokim spektrum, niż określonym punktem w spektrum, które mogłoby zostać uznane za będące najbardziej spójnym z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej. Dokonywanie zmian techniki wyceny z okresu na okres, bez jasnego i odpowiedniego powodu, może także być przesłanką stronniczości kierownika jednostki. Pomimo, że niektóre formy stronniczości kierownika jednostki są nieodłączne w subiektywnych decyzjach związanych z wyceną instrumentów finansowych, gdy istnieje zamiar wprowadzenia w błąd, stronniczość kierownika jednostki jest, ze swej natury, oszukańcza.

Rozwijanie podejścia do badania

114. Podczas wykonywania testów, jak kierownik jednostki wycenia instrument finansowy oraz podczas reagowania na oszacowane ryzyka istotnego zniekształcenia zgodnie z MSB 540,²⁸ biegły rewident podejmuje się jednej lub większej liczbyspośród następujących procedur, biorąc pod uwagę charakterystykę wartości szacunkowych:
- (a) test, jak kierownik jednostki ustalił wartość szacunkową oraz danych, na których jest ona oparta (w tym techniki wyceny wykorzystywane przez jednostkę w jej wycenach),
  - (b) test skuteczności operacyjnej kontroli nad tym, w jaki sposób kierownik jednostki ustalił wartość szacunkową, łącznie z odpowiednimi procedurami wiarygodności,

---

²⁸ MSB 540, paragrafy 12-14

- (c) opracowanie oszacowania punktowego lub przedziałowego, aby ocenić punktowe oszacowanie kierownika jednostki,
- (d) ustalenie, czy zdarzenia zaistniałe do daty raportu biegłego rewidenta dostarczają dowodów badania dotyczących wartości szacunkowej.

Wielu biegłych rewidentów dochodzi do wniosku, że kombinacja testów, jak kierownik jednostki dokonał wyceny instrumentu finansowego i danych, na których jest ona oparta oraz testów skuteczności operacyjnej kontroli, będzie skutecznym i efektywnym podejściem do badania. Podczas, gdy zdarzenia po dniu sprawozdawczym mogą dostarczyć niektórych dowodów dotyczących wyceny instrumentów finansowych, inne czynniki mogą być konieczne do wzięcia pod uwagę, aby odnieść się do wszelkich zmian w warunkach rynkowych następujących po dniu bilansowym.²⁹ Jeżeli biegły rewident nie jest w stanie wykonać testu, jak kierownik jednostki dokonał oszacowania, biegły rewident może wybrać opracowanie oszacowania punktowego lub przedziałowego.

115. Jak opisano w Części I, w celu dokonania oszacowania wartości godziwej instrumentów finansowych, kierownik jednostki może:

- wykorzystać informacje od zewnętrznych źródeł wycen,
- gromadzić dane, aby opracować swoje własne oszacowania, wykorzystując różnorodne techniki, w tym modele, oraz
- zaangażować eksperta, aby opracował oszacowanie.

Kierownik jednostki często może wykorzystywać kombinację tych podejść. Na przykład kierownik jednostki może posiadać swój własny proces ustalania cen, ale wykorzystywać zewnętrzne źródła wycen, aby potwierdzać własne wyceny.

Rozważania w ramach badania, gdy kierownik jednostki wykorzystuje zewnętrzne źródło wycen

116. Podczas dokonywania wyceny instrumentów finansowych jednostki, kierownik jednostki może wykorzystać zewnętrzne źródło wycen, takie jak usługodawca w zakresie ustalania cen lub broker. Zrozumienie, w jaki sposób kierownik jednostki wykorzystuje informacje i w jaki sposób działa usługodawca w zakresie ustalania cen, pomaga biegłemu rewidentowi podczas ustalania rodzaju i zakresu koniecznych procedur badania.

117. Następujące kwestie mogą być stosowne, gdy kierownik jednostki wykorzystuje zewnętrzne źródła wycen:

- *rodzaj zewnętrznego źródła wycen* – niektóre zewnętrzne źródła wycen udostępniają więcej informacji o swoich procesach. Na przykład, usługodawcy w zakresie ustalania cen często dostarczają informacji na temat swojej metodologii, założeń i danych podczas dokonywania wyceny instrumentów finansowych na poziomie klasy aktywów. W przeciwieństwie do nich, brokerzy często nie dostarczają lub dostarczają tylko ograniczone informacje na temat danych wejściowych i założeń wykorzystywanych podczas opracowywania kwotowania,
- *rodzaj wykorzystywanych danych wejściowych i złożoność techniki wyceny* – wiarygodność cen uzyskanych od zewnętrznych źródeł wycen różni się zależnie od

---

²⁹ MSB 540, paragrafy A63-A66 dostarczają przykładów niektórych czynników, które mogą być stosowne.

obserwowalności danych wejściowych (i stosownie do tego, poziomu danych wejściowych w hierarchii wartości godziwej) oraz złożoności metodologii dla wyceny poszczególnych papierów wartościowych lub klas aktywów. Na przykład wiarygodność ceny dla inwestycji kapitałowej aktywnie obracanej na płynnym rynku jest wyższa niż ta dotycząca obligacji korporacyjnej obracanej na płynnym rynku, którą nie dokonywano obrotu na datę wyceny, która z kolei jest bardziej wiarygodna niż ta dotycząca papieru wartościowego zabezpieczonego na aktywach, który jest wyceniany przy wykorzystaniu modelu zdyskontowanych przepływów pieniężnych,

- *reputacja i doświadczenie zewnętrznego źródła wycen* – na przykład zewnętrzne źródło wycen może mieć doświadczenie w pewnym rodzaju instrumencie finansowym i być z tego znane, ale może nie mieć podobnego doświadczenia w innych rodzajach instrumentów finansowych. Przeszłe doświadczenie biegłego rewidenta z zewnętrznym źródłem wycen może być także stosowne w tym względzie,
- *obiektywizm zewnętrznego źródła wycen* – na przykład, jeżeli cena uzyskana przez kierownika jednostki pochodzi od kontrahenta, takiego jak broker, który sprzedał jednostce instrument finansowy lub jednostka o bliskim związku z badaną jednostką, cena może nie być wiarygodna,
- *kontrole jednostki nad wykorzystaniem zewnętrznych źródeł wycen* – stopień, do którego kierownik jednostki posiada funkcjonujące kontrole, aby ocenić wiarygodność informacji od zewnętrznych źródeł wycen, wpływa na wiarygodność wyceny w wartości godziwej. Na przykład kierownik jednostki może posiadać funkcjonujące kontrole, aby:
  - przeglądać i aprobować wykorzystanie zewnętrznego źródła wycen, w tym rozważanie reputacji, doświadczenia i obiektywizmu źródła wycen,
  - ustalać kompletność, stosowność i dokładność cen i danych związanych z ustalaniem cen,
- *kontrole zewnętrznego źródła wycen* – kontrole i procesy dotyczące wycen dla klas aktywów interesujących biegłego rewidenta. Na przykład zewnętrzne źródło wycen może posiadać silne kontrole wokół tego, w jaki sposób opracowywane są ceny, w tym wykorzystania sformalizowanego procesu dla klientów, zarówno po stronie kupujących, jak i sprzedających, kwestionowania cen otrzymanych od usługodawcy w zakresie ustalania cen, gdy są wspierane przez odpowiednie dowody, które mogą umożliwić zewnętrznemu źródłu wycen ciągłe korygowanie cen w celu pełniejszego odzwierciedlenia informacji dostępnych dla uczestników rynku.

118. Możliwe podejścia do gromadzenia dowodów dotyczących informacji od zewnętrznych źródeł wycen mogą obejmować:

- dla danych wejściowych z poziomu 1, porównywanie informacji od zewnętrznych źródeł wycen z obserwowalnymi cenami rynkowymi,
- przeglądanie ujawnień informacji dostarczonych przez zewnętrzne źródła wycen na temat ich kontroli i procesów, technik wyceny, danych wejściowych i założeń,
- wykonywanie testów funkcjonujących kontroli stosowanych przez kierownika jednostki, aby ocenić wiarygodność informacji od zewnętrznych źródeł wycen,

- przeprowadzanie procedur w zewnętrznym źródle wycen, aby zrozumieć i wykonać testy kontroli i procesów, technik wyceny, danych wejściowych i założeń wykorzystywanych dla klas aktywów lub poszczególnych interesujących instrumentów finansowych,
  - dokonywanie oceny, czy ceny uzyskane od zewnętrznych źródeł wycen są uzasadnione w odniesieniu do cen od innych zewnętrznych źródeł wycen, oszacowań jednostki lub własnych oszacowań biegłego rewidenta,
  - dokonywanie oceny uzasadnienia technik wyceny, założeń i danych wejściowych,
  - opracowanie oszacowania punktowego lub przedziałowego dla pewnych instrumentów finansowych, których cenę ustaliło zewnętrzne źródło wycen oraz dokonanie oceny, czy wyniki mieszczą się nawzajem w uzasadnionym przedziale każdego z nich,
  - uzyskanie raportu biegłego rewidenta usługodawcy dotyczącego kontroli nad weryfikacją cen.³⁰
119. Uzyskanie cen od wielu zewnętrznych źródeł wycen może także dostarczać przydatnych informacji na temat niepewności wyceny. Szeroki przedział cen może wskazywać na wyższą niepewność wyceny i może sugerować, że instrument finansowy jest wrażliwy na małe zmiany w danych i założeniach. Wąski przedział może wskazywać niższą niepewność szacunku i może sugerować mniejszą wrażliwość na zmiany danych i założeń. Pomimo, że uzyskanie cen z wielu źródeł może być przydatne, w szczególności podczas rozważania instrumentów finansowych, które mają dane wejściowe skategoryzowane na poziomach 2 lub 3 hierarchii wartości godziwej, jest mało prawdopodobne, aby samo w sobie uzyskanie cen z wielu źródeł dostarczyło wystarczających odpowiednich dowodów badania. Dzieje się tak, ponieważ:
- (a) to, co wydaje się być wieloma źródłami informacji o cenach, może być wykorzystaniem tych samych bazowych źródeł ustalania cen oraz
  - (b) zrozumienie danych wejściowych wykorzystanych przez zewnętrzne źródło wycen podczas ustalania ceny może być konieczne w celu skategoryzowania instrumentu finansowego w hierarchii wartości godziwej.
120. W niektórych sytuacjach biegły rewident może nie być w stanie osiągnąć zrozumienia procesu wykorzystywanego do generowania ceny, w tym wszelkich kontroli nad procesem tego, w jaki sposób cena jest ustalana wiarygodnie lub może nie mieć dostępu do modelu, w tym założeń i innych wykorzystanych danych wejściowych. W takich przypadkach biegły rewident może zdecydować o podjęciu się opracowania oszacowania punktowego lub przedziałowego, aby ocenić oszacowanie punktowe kierownika jednostki podczas reagowania na oszacowane ryzyka.

Rozważania w ramach badania, gdy kierownik jednostki szacuje wartości godziwe wykorzystując model

---

³⁰ Niektórzy usługodawcy w zakresie ustalania cen mogą dostarczać raporty użytkownikom ich danych, aby wyjaśnić swoje kontrole nad danymi dotyczącymi ustalania cen, to jest raport sporządzony zgodnie z Międzynarodowym standardem usług atestacyjnych (MSUA) 3402, *Raporty atestacyjne na temat kontroli w organizacjach usługowych*. Kierownik jednostki może zażądać, a biegły rewident może rozważyć uzyskanie takiego raportu, aby rozwijać zrozumienie, w jaki sposób dane dotyczące ustalania cen są sporządzane i oceniane, czy można polegać na kontrolach u usługodawcy w zakresie ustalania cen.

121. MSB 540, paragraf 13(b) wymaga, aby biegły rewident, jeżeli wykonuje testy procesu ustalania wartości szacunkowych przez kierownika jednostki, ocenił, czy wykorzystana metoda wyceny jest odpowiednia w danych okolicznościach, a założenia wykorzystane przez kierownika jednostki są uzasadnione w świetle celów wyceny mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej.
122. Bez względu na to, czy kierownik jednostki wykorzystał zewnętrzne źródło wycen, czy podejmuje się dokonania własnej wyceny, często wykorzystywane są modele do wyceny instrumentów finansowych, szczególnie podczas wykorzystywania danych wejściowych na poziomach 2 i 3 hierarchii wartości godziwej. Podczas ustalania rodzaju, czasu przeprowadzania i zakresu procedur badania modeli, biegły rewident może rozważyć metodologię, założenia i dane wykorzystane w modelu. Podczas rozważania bardziej złożonych instrumentów finansowych, takich jak te wykorzystujące dane wejściowe z poziomu 3, wykonanie testów wszystkich trzech obszarów może być przydatnym źródłem dowodów badania. Jednakże, gdy model jest zarówno prosty, jak i powszechnie akceptowany, tak jak niektóre kalkulacje cen obligacji, dowody badania uzyskane w wyniku koncentracji na założeniach i danych wykorzystanych w modelu mogą być bardziej przydatnym źródłem dowodów.
123. Test modelu może zostać wykonany poprzez dwa główne podejścia:
- (a) biegły rewident może wykonać test modelu kierownika jednostki poprzez rozważenie adekwatności modelu wykorzystanego przez kierownika jednostki, uzasadnienia założeń i wykorzystanych danych oraz dokładności matematycznej lub
  - (b) biegły rewident może opracować swoje własne oszacowanie, a następnie porównać wycenę biegłego rewidenta z tą dokonaną przez jednostkę.
124. Tam, gdzie wycena instrumentów finansowych jest oparta na nieobserwowalnych danych wejściowych (to jest danych wejściowych z poziomu 3) kwestie, które biegły rewident może rozważyć, obejmują na przykład, w jaki sposób kierownik jednostki wspiera poniższe:
- identyfikację i charakterystyki uczestników rynku stosownych do instrumentu finansowego,
  - w jaki sposób nieobserwowalne dane wejściowe są ustalane na moment początkowego ujęcia,
  - modyfikacje, jakich dokonał do swoich własnych założeń, aby odzwierciedlić swój punkt widzenia dotyczący założeń, jakie wykorzystaliby uczestnicy rynku,
  - czy zawarł najlepsze dostępne w danych okolicznościach dane wejściowe,
  - gdy ma to zastosowanie, w jaki sposób jego założenia biorą pod uwagę porównywalne transakcje,
  - analizę wrażliwości modeli, gdy nieobserwowalne dane wejściowe są wykorzystywane oraz, czy dokonano korekt, aby odnieść się do niepewności wyceny.
125. Dodatkowo wiedza branżowa biegłego rewidenta, wiedza w zakresie trendów rynkowych, zrozumienie wycen innych jednostek (uwzględniając poufność) oraz inne stosowne przesłanki cen dostarczają informacji dla testów wycen biegłego rewidenta i rozważaniu, czy wyceny wydają się ogólnie uzasadnione. Jeżeli wyceny wydają się być

konsekwentnie nadmiernie agresywne lub konserwatywne, może to być przesłanką możliwej stronniczości kierownika jednostki.

126. Tam, gdzie brak jest obserwowalnych dowodów zewnętrznych, jest szczególnie ważne, aby osoby sprawujące nadzór były odpowiednio zaangażowane, aby zrozumieć subiektywizm wycen kierownika jednostki oraz dowody, które zostały uzyskane w celu wspierania wyceny. W takich przypadkach może być konieczne, aby biegły rewident ocenił, czy przeprowadzono dogłębny przegląd i rozważenie kwestii, w tym wszelkiej dokumentacji, na wszystkich odpowiednich szczeblach kierownictwa w jednostce, w tym przez osoby sprawujące nadzór.
127. Gdy rynki stają się nieaktywne lub nie wyceniają aktywów finansowych prawidłowo lub dane wejściowe są nieobserwowalne, wyceny kierownika jednostki mogą być bardziej oparte na osądach i mniej weryfikowalne oraz, skutkiem tego, mogą być mniej wiarygodne. W takich okolicznościach biegły rewident może wykonać test modelu poprzez kombinację wykonania testu działających w jednostce kontroli, oceny zaprojektowania i działania modelu, wykonanie testu założeń i danych wykorzystanych w modelu oraz porównanie jego danych wyjściowych do oszacowania punktowego lub przedziałowego opracowanego przez biegłego rewidenta lub do innych technik wyceny stron trzecich.³¹
128. Jest prawdopodobne, że podczas wykonywania testów danych wejściowych wykorzystanych w metodologii³² wyceny jednostki, na przykład tam, gdzie takie dane wejściowe są kategoryzowane w hierarchii wartości godziwej, biegły rewident będzie także uzyskiwał dowody wspierające ujawnienia informacji wymagane przez mające zastosowanie ramowe założenia sprawozdawczości finansowej. Na przykład procedury wiarygodności biegłego rewidenta mające na celu ocenę, czy dane wejściowe wykorzystywane w technice wyceny jednostki (to jest dane wejściowe z poziomu 1, poziomu 2 i poziomu 3) są odpowiednie oraz testy analiz wrażliwości jednostki będą stosowne dla oceny biegłego rewidenta tego, czy ujawnienia informacji osiągną rzetelną prezentację.

Dokonywanie oceny, czy założenia wykorzystywane przez kierownika jednostki są uzasadnione

129. Założenie wykorzystywane w modelu może być uznane za znaczące, jeżeli uzasadniona zmienność w założeniu wpłynęłaby istotnie na wycenę instrumentu finansowego.³³ Kierownik jednostki mógł rozważać alternatywne założenia lub wyniki poprzez przeprowadzenie analizy wrażliwości. Zakres subiektywizmu związanego z założeniami wpływa na stopień niepewności wyceny i może prowadzić biegłego rewidenta do wniosku, że istnieje znaczące ryzyko, na przykład w przypadku danych wejściowych z poziomu 3.
130. Procedury badania, mające na celu wykonanie testów założeń wykorzystywanych przez kierownika jednostki, w tym tych wykorzystywanych jako dane wejściowe do modeli, mogą obejmować ocenę:

---

³¹ MSB 540, paragraf 13(d) opisuje wymogi, gdy biegły rewident opracowuje przedział, aby ocenić punktowe oszacowanie kierownika jednostki. Techniki wyceny opracowane przez strony trzecie i wykorzystywane przez biegłego rewidenta mogą, w pewnych okolicznościach, być uważane za wyniki pracy eksperta powołanego przez biegłego rewidenta oraz podmiot wymogów MSB 620.

³² Zobacz na przykład, MSB 540, paragraf 15 dla wymogów względem oceny biegłego rewidenta założeń kierownika jednostki dotyczących znaczących ryzyk.

³³ Zobacz MSB 540, paragraf A107.

- czy, a jeżeli tak, to w jaki sposób kierownik jednostki włączył rynkowe dane wejściowe do opracowywania założeń, ponieważ zazwyczaj preferuje się poszukiwanie maksymalizacji wykorzystania stosownych obserwowalnych danych wejściowych i minimalizacji nieobserwowalnych danych wejściowych,
- czy założenia są spójne z obserwowalnymi warunkami rynkowymi i z charakterystykami aktywa finansowego lub zobowiązania finansowego,
- czy źródła założeń uczestników rynku są stosowne i wiarygodne, oraz w jaki sposób kierownik jednostki wybrał założenia do wykorzystania, gdy istnieje wiele różnych założeń rynkowych oraz
- czy analizy wrażliwości wskazują, że wyceny różniłyby się znacząco wraz z tylko małymi lub średnimi zmianami w założeniach.

Zobacz MSB 540, paragrafy od A77 do A83 dla dalszych rozważań względem dokonywania oceny założeń wykorzystanych przez kierownika jednostki.

131. Rozważenie przez biegłego rewidenta osądów dotyczących przyszłości jest oparte na informacjach dostępnych na moment, na który dokonywany jest osąd. Zdarzenia po dacie bilansu mogą skutkować wynikami, które są niespójne z osądami, które były uzasadnione na moment, na który zostały dokonane.
132. W niektórych przypadkach, to raczej stopa dyskontowa użyta w kalkulacji wartości bieżącej może być korygowana, aby ująć niepewności wyceny, niż korygowane będą poszczególne założenia. W takich przypadkach procedury biegłego rewidenta mogą skupiać się na stopie dyskontowej poprzez przyglądanie się obserwowalnym obrotom podobnego papieru wartościowego, aby porównać wykorzystywane stopy dyskontowe lub poprzez opracowanie niezależnego modelu kalkulującego stopę dyskontową i porównanie z tą wykorzystaną przez kierownika jednostki.

Rozważania w ramach badania, gdy przez jednostkę wykorzystywany jest ekspert powołany przez kierownika jednostki

133. Jak omówiono w Części I, kierownik jednostki może zaangażować eksperta z zakresu wycen w celu wyceny niektórych lub wszystkich papierów wartościowych. Eksperci ci mogą być brokerami, bankierami inwestycyjnymi, usługodawcami w zakresie ustalania cen, którzy świadczą także usługi dokonywania wycen eksperckich, lub innymi wyspecjalizowanymi firmami w zakresie wycen.
134. MSB 500, paragraf 8 zawiera wymogi w stosunku do biegłych rewidentów podczas dokonywania oceny dowodów od eksperta zaangażowanego przez kierownika jednostki. Zakres procedur biegłego rewidenta w odniesieniu do eksperta powołanego przez kierownika jednostki oraz pracy tego eksperta zależą od znaczenia pracy eksperta dla celów biegłego rewidenta. Dokonywanie oceny adekwatności pracy eksperta powołanego przez kierownika jednostki pomaga biegłemu rewidentowi w ocenie, czy ceny lub wyceny dostarczone przez eksperta powołanego przez kierownika jednostki dostarczają wystarczających odpowiednich dowodów badania, aby wesprzeć wyceny. Przykłady procedur, które biegły rewident może przeprowadzić, obejmują:
  - dokonywanie oceny kompetencji, zdolności i obiektywizmu eksperta powołanego przez kierownika jednostki, na przykład: jego związku z jednostką, jego reputacji i pozycji na rynku, jego doświadczenia z poszczególnymi rodzajami instrumentów oraz jego zrozumienia stosownych ramowych założeń sprawozdawczości finansowej mających zastosowanie do wycen,

- uzyskiwanie zrozumienia pracy eksperta powołanego przez kierownika jednostki, na przykład poprzez ocenę adekwatności wykorzystywanych(-ej) technik(-i) wyceny oraz kluczowych zmiennych rynkowych i założeń wykorzystywanych w technikach(-ce) wyceny,
- dokonywanie oceny adekwatności pracy tego eksperta jako dowodów badania. W tym punkcie należy skupić się na adekwatności pracy eksperta na poziomie pojedynczego instrumentu finansowego. Dla próby stosownych instrumentów może być odpowiednie, aby opracować oszacowanie niezależnie (zobacz paragrafy od 136 do 137 dotyczące opracowywania oszacowania punktowego lub przedziałowego), wykorzystując inne dane lub założenia, a następnie porównać to oszacowanie do otrzymanego od eksperta powołanego przez kierownika jednostki oraz
- inne procedury mogą obejmować:
  - modelowanie różnych założeń, aby uzyskać założenia w innym modelu, a następnie rozważanie uzasadnienia tych uzyskanych założeń,
  - porównywanie punktowych oszacowań kierownika jednostki z punktowymi oszacowaniami biegłego rewidenta, aby ustalić, czy oszacowania kierownika jednostki są konsekwentnie wyższe lub niższe.

135. Założenia mogą zostać dokonane lub zidentyfikowane przez eksperta powołanego przez kierownika jednostki, aby pomóc kierownikowi jednostki w dokonaniu wyceny jego instrumentów finansowych. Takie założenia, gdy są wykorzystywane przez kierownika jednostki, stają się założeniami kierownika jednostki, które biegły rewident musi rozważyć w ten sam sposób, jak inne założenia kierownika jednostki.

Opracowanie oszacowania punktowego lub przedziałowego

136. Biegły rewident może opracować technikę wyceny i skorygować dane wejściowe i założenia wykorzystane w technice wyceny, aby opracować przedział do wykorzystania podczas dokonywania oceny racjonalności wyceny kierownika jednostki. Paragrafy od 106 do 135 niniejszych wskazówek mogą pomóc biegłemu rewidentowi w opracowywaniu oszacowania punktowego lub przedziałowego. Zgodnie z MSB540³⁴, jeżeli biegły rewident wykorzystuje założenia lub metodologie, które różnią się od tych przyjętych przez kierownika jednostki, biegły rewident uzyskuje zrozumienie założeń lub metodologii kierownika jednostki wystarczająco, aby ustalić, że przedział biegłego rewidenta bierze pod uwagę stosowne zmienne oraz, aby ocenić wszelkie znaczące różnice do wyceny kierownika jednostki. Biegły rewident może uznać za przydatne wykorzystanie pracy eksperta powołanego przez biegłego rewidenta, aby ocenić uzasadnienie wyceny kierownika jednostki.
137. W niektórych przypadkach biegły rewident może wyciągnąć wniosek, że wystarczające dowody nie mogą zostać uzyskane z prób osiągnięcia zrozumienia założeń lub metodologii kierownika jednostki przez biegłego rewidenta, na przykład, gdy zewnętrzne źródło wycen wykorzystuje wewnętrznie opracowane modele i oprogramowanie oraz nie pozwala na dostęp do stosownych informacji. W takich przypadkach biegły rewident może nie być w stanie uzyskać wystarczających odpowiednich dowodów badania dotyczących wyceny, jeżeli biegły rewident nie jest w stanie przeprowadzić innych procedur, aby zareagować na ryzyka istotnego

---

³⁴ MSB 540, paragraf 13(c)

zniekształcenia, takie jak opracowanie oszacowania punktowego lub przedziałowego, aby ocenić oszacowanie punktowe kierownika jednostki.³⁵ MSB 705³⁶ opisuje skutki niemożności uzyskania wystarczających odpowiednich dowodów badania przez biegłego rewidenta.

Prezentacja i ujawnianie informacji o instrumentach finansowych

138. Odpowiedzialność kierownika jednostki obejmuje sporządzanie sprawozdań finansowych zgodnie z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej.³⁷ Ramowe założenia sprawozdawczości finansowej często wymagają ujawniania informacji w sprawozdaniach finansowych, aby umożliwić użytkownikom sprawozdań finansowych dokonanie znaczących ocen skutków działalności jednostki w zakresie instrumentów finansowych, w tym ryzyk i niepewności związanych z tymi instrumentami finansowymi. Ważność ujawnień informacji dotyczących podstawy wyceny zwiększa się wraz ze wzrostem niepewności wyceny instrumentów finansowych i wpływa na nią także poziom hierarchii wartości godziwej.
139. Oświadczając, że sprawozdania finansowe są zgodne z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej, kierownik jednostki domyślnie lub wprost dokonuje stwierdzeń dotyczących prezentacji i ujawnień informacji dotyczących różnych elementów sprawozdań finansowych i powiązanych ujawnień. Stwierdzenia dotyczące prezentacji i ujawnień informacji obejmują:
- (a) wystąpienie oraz prawa i obowiązki – ujawnione zdarzenia, transakcje i inne kwestie zaistniały i dotyczą jednostki,
  - (b) kompletność – wszelkie ujawnienia informacji, które powinny zostać zawarte w sprawozdaniach finansowych, zostały zawarte,
  - (c) klasyfikacja i zrozumiałość – informacje finansowe są odpowiednio zaprezentowane i opisane, a ujawnienia informacji są jasno wyrażone,
  - (d) dokładność i wycena – informacje finansowe i inne są ujawnione rzetelnie oraz w odpowiednich kwotach,

Procedury biegłego rewidenta dotyczące badania ujawnień informacji są zaprojektowane przy rozważeniu tych stwierdzeń.

Procedury powiązane z prezentacją i ujawnianiem informacji o instrumentach finansowych

140. W odniesieniu do prezentacji i ujawniania informacji o instrumentach finansowych, obszary o szczególnej ważności obejmują:
- ramowe założenia sprawozdawczości finansowej zazwyczaj wymagają dodatkowych ujawnień informacji dotyczących szacunków oraz powiązanych ryzyk i niepewności, aby uzupełnić i wyjaśnić aktywa, pasywa, przychody i koszty. Biegły rewident może musieć skupić się na ujawnieniach informacji związanych z ryzykami i analizą wrażliwości. Informacje uzyskane podczas procedur oceny ryzyka przez biegłego rewidenta i wykonywania testów czynności kontrolnych mogą dostarczać dowodów w celu wyciągnięcia wniosku przez biegłego rewidenta,

---

³⁵ MSB 540, paragraf 13(d)

³⁶ MSB 705, *Modyfikacje opinii w raporcie niezależnego biegłego rewidenta*

³⁷ Zobacz MSB 200, paragrafy 4 i A2.

czy ujawnienia informacji w sprawozdaniach finansowych są zgodne z wymogami mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej, na przykład dotyczących:

- celów i strategii jednostki dla wykorzystania instrumentów finansowych, w tym określonych polityk rachunkowości jednostki,
  - ramowych założeń kontroli jednostki dla zarządzania jej ryzykami powiązanymi z instrumentami finansowymi oraz
  - ryzyk i niepewności powiązanych z instrumentami finansowymi,
- informacje mogą pochodzić z systemów zewnętrznych w stosunku do tradycyjnych systemów sprawozdawczości finansowej, takich jak systemy ryzyka. Przykłady procedur, które biegły rewident może wybrać do przeprowadzenia, reagując na oszacowane ryzyka względem ujawnień informacji, obejmują wykonywanie testów:
    - procesu wykorzystywanego do uzyskiwania ujawnianych informacji oraz
    - skuteczności operacyjnej kontroli nad danymi wykorzystywanymi podczas sporządzania ujawnień informacji,
  - w odniesieniu do instrumentów finansowych o znaczącym ryzyku³⁸, nawet tam, gdzie ujawnienia informacji są zgodne z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej, biegły rewident może wyciągnąć wniosek, że ujawnienie informacji o niepewności szacunku jest nieodpowiednie w świetle danych okoliczności i faktów, i stosownie do tego sprawozdania finansowe mogą nie osiągać rzetelnej prezentacji. MSB 705 dostarcza wytycznych dotyczących skutków dla opinii biegłego rewidenta, gdy biegły rewident jest przekonany, że ujawnienia informacji kierownika jednostki w sprawozdaniach finansowych są nieodpowiednie lub wprowadzające w błąd,
  - biegli rewidenci mogą także rozważyć, czy ujawnienia informacji są kompletne i zrozumiałe, na przykład wszystkie stosowne informacje mogą być zawarte w sprawozdaniach finansowych (lub raportach towarzyszących), ale mogą nie być wystarczająco powiązane, aby umożliwić użytkownikom sprawozdań finansowych uzyskanie zrozumienia sytuacji lub może nie być wystarczających jakościowych ujawnień informacji, aby dostarczyć kontekstu dla kwot ujętych w sprawozdaniach finansowych. Na przykład, nawet gdy jednostka zawarła ujawnienia informacji dotyczące analiz wrażliwości, ujawnienia informacji mogą nie w pełni opisywać ryzyka i niepewności, które mogą powstawać z powodu zmian wyceny, możliwych skutków dla warunków utrzymania kredytowania, wymogów zabezpieczeń i płynności jednostki. MSB 260³⁹ zawiera wymogi i wytyczne dotyczące komunikowania się z osobami sprawującymi nadzór, w tym na temat poglądów biegłego rewidenta dotyczących znaczących jakościowych aspektów praktyk rachunkowości jednostki, w tym polityk rachunkowości, wartości szacunkowych i ujawnień informacji w sprawozdaniach finansowych.

---

³⁸ MSB 540, paragraf 20 wymaga, aby biegły rewident przeprowadził dalsze procedury dotyczące ujawnień informacji dotyczących wartości szacunkowych, które powodują znaczące ryzyka, aby ocenić adekwatność ujawnień informacji o ich niepewności szacunków w sprawozdaniach finansowych w kontekście mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej.

³⁹ MSB 260, *Komunikowanie się z osobami sprawującymi nadzór*

141. Rozważanie adekwatności prezentacji, na przykład dotyczące klasyfikacji na krótkoterminowe lub długoterminowe, w testach wiarygodności dotyczących instrumentów finansowych jest stosowne dla oceny przez biegłego rewidenta prezentacji i ujawnień informacji.

Inne stosowne rozważania w ramach badania

Pisemne oświadczenia

142. MSB 540 wymaga, aby biegły rewident uzyskał pisemne oświadczenia od kierownika jednostki oraz, gdzie jest to odpowiednie, osób sprawujących nadzór, czy są oni przekonani, że znaczące założenia wykorzystane podczas ustalania wartości szacunkowych są uzasadnione.⁴⁰ Dodatkowo do takich wymaganych oświadczeń, MSB 580⁴¹ wymaga, że jeżeli biegły rewident ustala, że konieczne jest uzyskanie jednego lub większej ilości pisemnych oświadczeń, aby wspierać inne dowody badania dotyczące sprawozdań finansowych lub jednego lub więcej szczegółowych stwierdzeń w sprawozdaniach finansowych, biegły rewident żąda takich innych pisemnych oświadczeń. Zależnie od wolumenu i stopnia złożoności działalności dotyczącej instrumentów finansowych, pisemne oświadczenia wspierające inne dowody uzyskane na temat instrumentów finansowych mogą także obejmować:

- cele kierownika jednostki w odniesieniu do instrumentów finansowych, na przykład, czy są one wykorzystywane dla zabezpieczenia, zarządzania aktywami/pasywami lub dla celów inwestycyjnych,
- oświadczenia dotyczące adekwatności prezentacji sprawozdań finansowych, na przykład ujmowania transakcji dotyczących instrumentów finansowych jako sprzedaż lub transakcje finansowe,
- oświadczenia dotyczące ujawnień informacji w sprawozdaniach finansowych dotyczących instrumentów finansowych, na przykład, że:
  - zapisy odzwierciedlają wszystkie transakcje dotyczące instrumentów finansowych oraz
  - wszystkie wbudowane instrumenty pochodne zostały zidentyfikowane,
- czy wszystkie transakcje zostały przeprowadzone na warunkach rynkowych i po cenie rynkowej,
- warunki transakcji,
- adekwatność wycen instrumentów finansowych,
- czy istnieją jakiegokolwiek poboczne umowy powiązane z jakimikolwiek instrumentami finansowymi,
- czy jednostka zawarła jakiegokolwiek pisemne opcje,

---

⁴⁰ MSB 540, paragraf 22. MSB 580, *Pisemne oświadczenia*, paragraf 4 stanowi, że pisemne oświadczenia od kierownika jednostki same w sobie nie dostarczają wystarczających dowodów badania na temat żadnej kwestii, do której się odnoszą. Jeżeli biegły rewident w inny sposób nie jest w stanie uzyskać wystarczających dowodów badania, może to stanowić ograniczenie zakresu badania, które może mieć skutki dla raportu biegłego rewidenta (zobacz MSB 705, *Modyfikacje opinii w raporcie niezależnego biegłego rewidenta*).

⁴¹ MSB 580, paragraf 13

- zamiary kierownika jednostki i możliwości przeprowadzania pewnych działań⁴² oraz
- czy zdarzenia po dacie bilansu wymagają korekty wycen i ujawnień zawartych w sprawozdaniach finansowych.

Komunikacja z osobami sprawującymi nadzór i innymi osobami

143. Z powodu niepewności powiązanych z wyceną instrumentów finansowych potencjalne skutki dla sprawozdań finansowych wszelkich znaczących ryzyk będą prawdopodobnie przedmiotem zainteresowania nadzoru. Biegły rewident może informować o rodzaju i konsekwencjach znaczących założeń wykorzystywanych w wycenach w wartości godziwej, stopniu subiektywizmu zaangażowanego podczas opracowywania założeń oraz względnej istotności pozycji wycenianych w wartości godziwej w odniesieniu do sprawozdań finansowych jako całości. Dodatkowo, potrzeba odpowiednich kontroli nad zobowiązaniem się do zawarcia kontraktów dotyczących instrumentów finansowych oraz nad procesami ponownej wyceny są kwestiami, które mogą spowodować konieczność komunikacji z osobami sprawującymi nadzór.
144. MSB 260 dotyczy odpowiedzialności biegłego rewidenta za komunikowanie się z osobami sprawującymi nadzór podczas badania sprawozdań finansowych. W odniesieniu do instrumentów finansowych kwestie, o których mają być informowane osoby sprawujące nadzór, mogą obejmować:
- brak zrozumienia przez kierownika jednostki charakterystyki lub zakresu działalności związanej z instrumentami finansowymi lub ryzyk powiązanych z taką działalnością,
  - znaczące słabości w zaprojektowaniu lub działaniu systemów kontroli wewnętrznej lub zarządzania ryzykiem związane z działalnością jednostki w zakresie instrumentów finansowych, które biegły rewident zidentyfikował podczas badania,⁴³
  - znaczące trudności napotkane podczas uzyskiwania wystarczających odpowiednich dowodów badania związanych z wycenami dokonywanymi przez kierownika jednostki lub eksperta powołanego przez kierownika jednostki, na przykład tam, gdzie kierownik jednostki nie jest w stanie osiągnąć zrozumienia metodologii wyceny, założeń i danych wykorzystywanych przez ekspertów powoływanych przez kierownika jednostki, a takie informacje nie są udostępniane biegłemu rewidentowi przez eksperta powołanego przez kierownika jednostki,
  - znaczące różnice w osądach pomiędzy biegłym rewidentem i kierownikiem jednostki lub ekspertem powołanym przez kierownika jednostki, odnoszące się do wycen,

⁴² MSB 540, paragraf A80 dostarcza przykładów procedur, które mogą być odpowiednie w danych okolicznościach.

⁴³ MSB 265, *Komunikowanie się z osobami sprawującymi nadzór i kierownikiem jednostki w sprawie słabości kontroli wewnętrznej* (przyp. tłum. wcześniejsze tłumaczenie na język polski tytułu MSB 265 brzmiało: *Komunikowanie się z osobami sprawującymi nadzór i kierownictwem w sprawie słabości kontroli wewnętrznej*), ustanawia wymogi i dostarcza wytycznych dotyczących informowania o słabościach w kontroli wewnętrznej kierownika jednostki oraz informowania o znaczących słabościach w kontroli wewnętrznej osób sprawujących nadzór. Wyjaśnia on, że słabości w kontroli wewnętrznej mogą być zidentyfikowane podczas procedur oceny ryzyka przez biegłego rewidenta zgodnie z MSB 315 lub na każdym innym etapie badania.

- potencjalne skutki dla sprawozdań finansowych jednostki istotnych ryzyk i narażenia wymaganych do ujawnienia w sprawozdaniach finansowych, w tym niepewność wyceny powiązana z instrumentami finansowymi,
- poglądy biegłego rewidenta na temat adekwatności wyboru polityk rachunkowości oraz prezentacji transakcji dotyczących instrumentów finansowych w sprawozdaniach finansowych,
- poglądy biegłego rewidenta na temat jakościowych aspektów praktyk księgowych jednostki oraz sprawozdawczości finansowej dla instrumentów finansowych lub
- brak wyczerpujących i jasno określonych polityk dla zakupu, sprzedaży i utrzymywania instrumentów finansowych, w tym kontroli operacyjnych, procedur dla wyznaczania instrumentów finansowych jako zabezpieczenia oraz monitorowania narażenia

Odpowiedni czas komunikacji będzie się zmieniać wraz z okolicznościami zlecenia. Jednakże może być odpowiednie zakomunikowanie znaczących trudności napotkanych podczas badania tak szybko, jak jest to wykonalne, jeżeli osoby sprawujące nadzór są w stanie pomóc biegłemu rewidentowi przewyciężyć trudności, lub jeżeli jest prawdopodobne, że trudności te doprowadzą do modyfikacji opinii.

Komunikacja z regulatorami i innymi osobami

145. W niektórych przypadkach może być wymagane⁴⁴ od biegłych rewidentów lub mogą oni uznać to za odpowiednie, aby w kwestiach związanych z instrumentami finansowymi, komunikować się bezpośrednio z regulatorami lub organami nadzoru nad przestrzeganiem norm ostrożnościowych, niezależnie od komunikowania się z osobami sprawującymi nadzór. Taka komunikacja może być przydatna w trakcie badania. Na przykład w niektórych systemach prawnych, regulatorzy bankowi starają się współpracować z biegłymi rewidentami, aby dzielić się informacjami na temat działania i stosowania kontroli nad działalnością w zakresie instrumentów finansowych, wyzwaniem w dokonywaniu wycen instrumentów finansowych na nieaktywnych rynkach i przestrzeganiem regulacji. Ta koordynacja może być pomocna biegłemu rewidentowi w identyfikowaniu ryzyk istotnego zniekształcenia.

---

⁴⁴ Na przykład MSB 250, *Uwzględnienie prawa i regulacji podczas badania sprawozdań finansowych* wymaga, aby biegli rewidenci ustalali, czy istnieje obowiązek zgłoszenia zidentyfikowanej lub podejrzewanej niezgodności z przepisami prawa i regulacjami do stron spoza jednostki. Dodatkowo wymogi dotyczące informowania przez biegłego rewidenta nadzoru bankowego i innych instytucji mogą być ustanowione w wielu krajach albo przez przepisy prawa, albo przez wymogi nadzoru, albo przez formalną umowę lub protokół.

Załącznik

(Zob. par. A14)

Przykłady kontroli powiązanych z instrumentami finansowymi

1. Niniejszy załącznik dostarcza podstawowych informacji i przykładów kontroli, które mogą istnieć w jednostce, która zawiera dużą liczbę transakcji dotyczących instrumentów finansowych, zarówno dla celów handlowych, jak i inwestycyjnych. Przykłady nie są wyczerpujące i jednostki mogą ustanowić różne środowiska kontroli i procesy, zależnie od ich rozmiaru, branży, w której działają oraz zakresu swoich transakcji dotyczących instrumentów finansowych. Dalsze informacje na temat wykorzystania potwierdzeń obrotów i instytucji rozliczeniowych są zawarte w paragrafach 25-26.
2. Tak, jak w każdym systemie kontroli, czasem jest konieczne zdublowanie kontroli na różnych poziomach kontroli (na przykład prewencyjna, detekcyjna i monitorująca), aby uniknąć ryzyka istotnego zniekształcenia.

Środowisko kontroli jednostki

Zobowiązanie do umiejętnego wykorzystania instrumentów finansowych

3. Stopień złożoności niektórych działań w zakresie instrumentów finansowych może oznaczać, że tylko kilka osób w jednostce w pełni rozumie te działania lub posiada wiedzę ekspercką konieczną do bieżącej wyceny instrumentów. Wykorzystanie instrumentów finansowych bez stosownej wiedzy eksperckiej wewnątrz jednostki zwiększa ryzyko istotnego zniekształcenia.

Udział osób sprawujących nadzór

4. Osoby sprawujące nadzór nadzorują i współdziałają z kierownikiem jednostki przy ustalaniu ogólnej skłonności do podejmowania ryzyka (*ang. risk appetite*) przez jednostkę oraz sprawują nadzór nad działalnością jednostki w zakresie instrumentów finansowych. Polityki jednostki dotyczące zakupu, sprzedaży i utrzymywania instrumentów finansowych są uzgodnione z jej nastawieniem do ryzyka i wiedzą ekspercką osób zaangażowanych w działalność w zakresie instrumentów finansowych. Dodatkowo jednostka może ustanowić struktury nadzoru i procesy kontroli nakierowane na:
  - (a) komunikowanie decyzji inwestycyjnych i ocen wszystkich istotnych niepewności wyceny osobom sprawującym nadzór oraz
  - (b) ocenę ogólnej skłonności do podejmowania ryzyka przez jednostkę podczas angażowania się w transakcje dotyczące instrumentów finansowych.

Struktura organizacyjna

5. Działalność w zakresie instrumentów finansowych może być prowadzona w sposób scentralizowany lub zdecentralizowany. Taka działalność i powiązane podejmowanie decyzji zależy w dużym stopniu od przepływu dokładnych, wiarygodnych i terminowych informacji zarządczych. Trudność gromadzenia i akumulowania takich

informacji wzrasta wraz z liczbą lokalizacji i rodzajów działalności gospodarczych, w które jednostka jest zaangażowana. Ryzyka istotnego zniekształcenia powiązane z działalnością w zakresie instrumentów finansowych mogą wzrastać wraz z większą decentralizacją czynności kontrolnych. Może to być szczególnie prawdziwe tam, gdzie jednostka prowadzi działalność w różnych lokalizacjach, z których niektóre mogą być w innych krajach.

Przydział władzy i odpowiedzialności

Polityki inwestycyjne i wyceny

6. Ustalanie wytycznych poprzez jasno określone polityki zaaprobowane przez osoby sprawujące nadzór dla zakupu, sprzedaży i utrzymywania instrumentów finansowych umożliwia kierownikowi jednostki ustanowienie skutecznego podejścia do podjęcia i zarządzania ryzykami gospodarczymi. Polityki te są najbardziej jasne, gdy określają cele jednostki w odniesieniu do jej działalności zarządzania ryzykiem oraz inwestycyjnych i zabezpieczeniowych alternatyw dostępnych, aby spełnić te cele i odzwierciedlić:
  - (a) poziom wiedzy eksperckiej kierownika jednostki,
  - (b) złożoność kontroli wewnętrznej i systemów monitorowania jednostki,
  - (c) strukturę aktywów/pasywów jednostki,
  - (d) zdolność jednostki do utrzymania płynności i absorpcji strat kapitału,
  - (e) rodzaje instrumentów finansowych, o których kierownik jednostki jest przekonany, że osiągną swoje cele oraz
  - (f) wykorzystanie instrumentów finansowych, o których kierownik jednostki jest przekonany, że osiągną swoje cele, na przykład, czy instrumenty pochodne mogą być wykorzystywane dla celów spekulacyjnych lub tylko dla celów zabezpieczeń.
7. Kierownik jednostki może zaprojektować polityki adekwatne do swoich zdolności wyceny i może ustanowić kontrole, aby zapewnić, że te polityki są przestrzegane przez pracowników odpowiedzialnych za wyceny dokonywane przez jednostkę. Mogą one obejmować:
  - (a) procesy dla projektowania i sprawdzania metodologii wykorzystywanych do wycen, w tym w jaki sposób uwzględniona jest niepewność wyceny oraz
  - (b) polityki dotyczące maksymalizacji wykorzystania obserwowalnych danych wejściowych oraz rodzajów informacji, które mają być gromadzone, aby wspierać wyceny instrumentów finansowych.
8. W mniejszych jednostkach obrót instrumentami finansowymi może być sporadyczny, a wiedza i doświadczenie kierownika jednostki ograniczone. Niemniej jednak ustanowienie polityk w zakresie instrumentów finansowych pomaga jednostce ustalić jej skłonność do podejmowania ryzyka i rozważyć, czy inwestowanie w określone instrumenty finansowe osiąga ustalone cele.

Polityki i praktyki w zakresie zasobów ludzkich

9. Jednostki mogą ustanowić polityki wymagające, aby kluczowi pracownicy, zarówno działu obsługi klienta, jak i pracujący w dziale zaplecza, brali obowiązkowo czas wolny od swoich obowiązków. Ten rodzaj kontroli jest stosowany jako środek zapobiegania i

wykrywania oszustw, w szczególności jeżeli osoby zaangażowane w działalność handlową tworzą fałszywe transakcje lub niedokładnie rejestrują transakcje.

Wykorzystanie organizacji usługowych

10. Jednostki mogą także wykorzystywać organizacje usługowe (na przykład zarządców aktywów) w celu inicjowania zakupu lub sprzedaży instrumentów finansowych, prowadzenia rejestru transakcji dla jednostki lub w celu wyceny instrumentów finansowych. Niektóre jednostki mogą być zależne od tych organizacji usługowych przy dostarczaniu podstawy sprawozdawczości dla posiadanych instrumentów finansowych. Jednakże, jeżeli kierownik jednostki nie posiada zrozumienia kontroli funkcjonujących w organizacji usługowej, biegły rewident może nie być w stanie uzyskać wystarczających odpowiednich dowodów badania, aby polegać na kontrolach w tej organizacji usługowej. Zobacz MSB 402,⁴⁵ który ustanawia wymogi dla biegłych rewidentów w celu uzyskania wystarczających odpowiednich dowodów badania, gdy jednostka wykorzystuje usługi jednej lub wielu organizacji usługowych.
11. Wykorzystanie organizacji usługowych może wzmocnić lub osłabić środowisko kontroli dla instrumentów finansowych. Na przykład personel organizacji usługowej może posiadać większe doświadczenie z instrumentami finansowymi niż kierownik jednostki lub może mieć silniejsze kontrole wewnętrzne nad sprawozdawczością finansową. Wykorzystanie organizacji usługowej może także umożliwić większy podział obowiązków. Z drugiej strony organizacja usługowa może mieć słabe środowisko kontroli.

Proces oceny ryzyka jednostki

12. Proces oceny ryzyka jednostki istnieje w celu ustalenia, w jaki sposób kierownik jednostki identyfikuje ryzyka działalności gospodarczej, które wywodzą się z wykorzystania przez niego instrumentów finansowych, w tym w jaki sposób kierownik jednostki szacuje znaczenie ryzyk, ocenia prawdopodobieństwo ich wystąpienia i decyduje o działaniach, aby nimi zarządzać.
13. Proces oceny ryzyka jednostki tworzy podstawę dla sposobu, w jaki kierownik jednostki ustala ryzyka, które mają być zarządzane. Procesy oceny ryzyka istnieją w celu zapewnienia, że kierownik jednostki:
  - (a) rozumie ryzyka nieodłączne w instrumentach finansowych, zanim kierownik jednostki dokona odnośną transakcję, w tym cel zawarcia transakcji i jej strukturę (na przykład ekonomikę i cel gospodarczy działalności jednostki w zakresie instrumentów finansowych),
  - (b) przeprowadza odpowiednie dogłębne analizy współmierne do ryzyk powiązanych z określonymi instrumentami finansowymi,
  - (c) monitoruje otwarte pozycje jednostki, aby zrozumieć, w jaki sposób warunki rynkowe wpływają na narażenie jednostki,
  - (d) posiada funkcjonujące procedury, aby zmniejszyć lub zmienić narażenie na ryzyko, jeżeli to konieczne, a także aby, aby zarządzać ryzykiem reputacji oraz

---

⁴⁵ MSB 402, *Okoliczności wymagające uwzględnienia przy badaniu jednostki korzystającej z organizacji usługowej*

- (e) poddaje te procesy rygorystycznemu nadzorowi i przeglądowni.
14. Struktura wdrożona w celu monitorowania i zarządzania narażeniem na ryzyka powinna:
- (a) być odpowiednia i spójna z nastawieniem jednostki do ryzyka, ustalonym przez osoby sprawujące nadzór,
  - (b) uszczegóławiać poziomy akceptacji dla autoryzacji różnych rodzajów instrumentów finansowych i transakcji, które można zawierać i dla jakich celów. Dozwolone instrumenty i poziomy akceptacji powinny odzwierciedlać wiedzę ekspercką osób zaangażowanych w działalność w zakresie instrumentów finansowych, uwzględniając zobowiązanie kierownika jednostki do posiadania kompetencji,
  - (c) określać odpowiednie granice dla maksymalnego dopuszczalnego narażenia na każdy rodzaj ryzyka (w tym zaakceptowanych kontrahentów). Poziomy dopuszczalnego narażenia mogą się różnić zależnie od rodzaju ryzyka lub kontrahenta,
  - (d) dostarczać obiektywnego i terminowego monitoringu ryzyk finansowych i czynności kontrolnych,
  - (e) dostarczać obiektywnej i terminowej sprawozdawczości dotyczącej ekspozycji, ryzyk i wyników działalności w zakresie instrumentów finansowych w zarządzaniu ryzykiem oraz
  - (f) oceniać dotychczasowe wyniki oceny ryzyk poszczególnych instrumentów finansowych przez kierownika jednostki.
15. Rodzaje i poziomy ryzyk, z którymi mierzy się jednostka, są bezpośrednio powiązane z rodzajami instrumentów finansowych, którymi obraca, w tym złożonością tych instrumentów i wolumenem obracanych instrumentów finansowych.

Funkcja zarządzania ryzykiem

16. Od niektórych jednostek, na przykład dużych instytucji finansowych o wysokim wolumenie transakcji dotyczących instrumentów finansowych, może być wymagane przez przepisy prawa lub regulacje, lub mogą one same zdecydować, aby ustanowić formalną funkcję zarządzania ryzykiem. Funkcja ta jest oddzielona od osób odpowiedzialnych za zawieranie i zarządzanie transakcjami dotyczącymi instrumentów finansowych. Funkcja jest odpowiedzialna za sprawozdawczość i monitorowanie działalności w zakresie instrumentów finansowych i może obejmować formalny komitet ryzyka ustanowiony przez osoby sprawujące nadzór. Przykłady kluczowych odpowiedzialności w tym obszarze mogą obejmować:
- (a) wdrażanie polityki zarządzania ryzykiem określonej przez osoby sprawujące nadzór (w tym analizy ryzyk, na które jednostka może być narażona),
  - (b) projektowanie struktur granic ryzyka i zapewnianie, aby te granice ryzyka zostały wdrożone w praktyce,
  - (c) opracowywanie scenariuszy presji i poddawanie portfeli otwartych pozycji analizom wrażliwości, w tym przeglądy nadzwyczajnych zmian pozycji oraz
  - (d) przeglądanie i analizowanie nowych produktów z zakresu instrumentów finansowych.

17. Instrumenty finansowe mogą mieć powiązane ryzyko, że strata może przekroczyć kwotę, jeżeli jakakolwiek jest, wartości instrumentu finansowego rozpoznanego w bilansie. Na przykład nagły spadek ceny rynkowej towaru może zmusić jednostkę do zrealizowania strat, aby zamknąć pozycję kontraktu forward na ten towar ze względu na wymogi zabezpieczenia lub rezerwy. W niektórych przypadkach potencjalne straty mogą być wystarczające, aby wyrazić znaczącą wątpliwość co do zdolności jednostki do kontynuacji działalności. Jednostka może przeprowadzić analizy wrażliwości lub analizy wartości narażonej na ryzyko, aby ocenić przyszłe hipotetyczne skutki dla instrumentów finansowych, będących podmiotem ryzyk rynkowych. Jednakże analiza wartości narażonej na ryzyko nie w pełni odzwierciedla zakres ryzyk, które mogą dotyczyć jednostki. Analizy wrażliwości i scenariuszowe mogą być także przedmiotem ograniczeń.
18. Wolumen i złożoność działalności w zakresie instrumentów finansowych oraz stosowne wymogi regulacyjne będą wpływały na rozważania jednostki, czy ustanowić formalną funkcję zarządzania ryzykiem i w jaki sposób funkcja może być ustrukturyzowana. W jednostkach, które nie ustanowiły odrębnej funkcji zarządzania ryzykiem, na przykład jednostkach o względnie niewielu instrumentach finansowych lub instrumentach finansowych, które są mniej złożone, sprawozdawczość i monitorowanie działalności w zakresie instrumentów finansowych może być składnikiem obowiązków funkcji rachunkowości lub finansów lub ogólnych obowiązków kierownika jednostki i może obejmować formalny komitet ryzyka ustanowiony przez osoby sprawujące nadzór.

Systemy informacyjne jednostki

19. Kluczowym celem systemu informacyjnego jednostki jest to, że jest on zdolny do dokładnego przechwytywania i rejestrowania wszystkich transakcji, ich rozliczania, wyceny i sporządzania informacji w celu umożliwienia zarządzania ryzykiem instrumentów finansowych i monitorowania kontroli. Trudności mogą powstawać w jednostkach, które angażują się w wysoki wolumen instrumentów finansowych, w szczególności, jeżeli istnieje mnogość systemów, które są słabo zintegrowane i mają ręczne interfejsy bez odpowiednich kontroli.
20. Pewne instrumenty finansowe mogą wymagać dużej ilości zapisów księgowych. Gdy złożoność lub poziom działalności w zakresie instrumentów finansowych wzrasta, konieczne jest, aby złożoność systemu informacyjnego także wzrastała. Szczególne kwestie, które mogą powstać w odniesieniu do instrumentów finansowych, obejmują:
  - (a) systemy informacyjne, w szczególności dla mniejszych jednostek, nie mające zdolności lub nie będące odpowiednio skonfigurowane, aby przetwarzać transakcje dotyczące instrumentów finansowych, szczególnie gdy jednostka nie posiada jakiegokolwiek wcześniejszego doświadczenia w radzeniu sobie z instrumentami finansowymi. Może to skutkować zwiększoną ilością ręcznych transakcji, które mogą następnie zwiększać ryzyko błędów,
  - (b) potencjalna różnorodność systemów wymaganych do przetwarzania bardziej złożonych transakcji oraz konieczność systematycznych uzgodnień pomiędzy nimi, w szczególności, gdy systemy nie posiadają interfejsów lub mogą być przedmiotem ręcznych interwencji,
  - (c) możliwość, że bardziej złożone transakcje, jeżeli są przeprowadzane tylko przez małą liczbę osób, mogą być wyceniane lub podlegać zarządzaniu ryzykiem przy użyciu arkuszy kalkulacyjnych, a nie w głównych systemach przetwarzających, a

bezpieczeństwo fizyczne i logiczne haseł towarzyszących tym arkuszom kalkulacyjnym może być łatwiej naruszone,

- (d) brak przeglądu rejestrów wyjątków systemów, zewnętrznych potwierdzeń i kwotowań brokerów, gdzie ma to zastosowanie, aby weryfikować zapisy generowane przez systemy,
  - (e) trudności w kontrolowaniu i ocenie kluczowych danych wejściowych do systemów dla wyceny instrumentów finansowych, szczególnie tam, gdzie te systemy są prowadzone przez grupę handlowców, znanych jako dział obsługi klienta lub zewnętrznego usługodawcę i/lub kwestionowane transakcje są nierutynowe lub rzadko do nich dochodzi,
  - (f) zaniechanie oceny zaprojektowania i dostrojenia złożonych modeli wykorzystywanych do przetwarzania tych transakcji na moment pierwszego ujęcia i okresowo,
  - (g) możliwość, że kierownik jednostki nie określił biblioteki modeli, z kontrolami dotyczącymi dostępu, zmiany i utrzymywania pojedynczych modeli, w celu prowadzenia śladu rewizyjnego akredytowanych wersji modeli oraz w celu zapobiegania nieautoryzowanemu dostępowi lub zmianom do tych modeli,
  - (h) nieproporcjonalna inwestycja, która może być wymagana w systemy zarządzania ryzykiem i kontroli tam, gdzie jednostka zawiera tylko ograniczoną liczbę transakcji dotyczących instrumentów finansowych oraz możliwość błędnego zrozumienia danych wyjściowych przez kierownika jednostki, jeżeli nie przywykł on do tych rodzajów transakcji,
  - (i) potencjalne wymaganie dostarczania systemów przez stronę trzecią, na przykład przez organizację usługową, aby odpowiednio rejestrować, przetwarzać, księgować lub zarządzać ryzykiem transakcji dotyczących instrumentów finansowych oraz konieczność odpowiedniego uzgadniania i kwestionowania danych wyjściowych od tych dostawców oraz
  - (j) dodatkowe rozważania w zakresie bezpieczeństwa i kontroli stosowne dla wykorzystania sieci elektronicznej, gdy jednostka wykorzystuje handel elektroniczny dla transakcji dotyczących instrumentów finansowych.
21. Systemy informacyjne stosowne dla sprawozdawczości finansowej służą jako ważne źródło informacji dla ujawnień informacji ilościowych w sprawozdaniach finansowych. Jednakże jednostki mogą także opracowywać i utrzymywać systemy niefinansowe wykorzystywane dla sprawozdawczości wewnętrznej oraz po to, aby generować informacje zawarte w ujawnieniach informacji jakościowych, na przykład dotyczących ryzyk i niepewności lub analiz wrażliwości.

Czynności kontrolne jednostki

22. Czynności kontrolne nad transakcjami dotyczącymi instrumentów finansowych są zaprojektowane, aby zapobiegać lub wykrywać problemy, które utrudniają jednostce osiągnięcie jej celów. Cele te mogą być z rodzaju albo operacyjnych, albo dotyczących sprawozdawczości finansowej, albo dotyczących zgodności. Czynności kontrolne nad instrumentami finansowymi są zaprojektowane zależnie od złożoności i wolumenu transakcji dotyczących instrumentów finansowych i zazwyczaj będą obejmować odpowiedni proces autoryzacji, odpowiedni podział obowiązków oraz inne polityki i procedury zaprojektowane, aby zapewnić, że cele kontroli jednostki zostały spełnione.

Diagramy przepływu procesu mogą pomóc w identyfikowaniu kontroli jednostki i braku kontroli. Niniejsze wskazówki skupiają się na czynnościach kontrolnych związanych z kompletnością, dokładnością i istnieniem, wyceną oraz prezentacją i ujawnianiem informacji.

Autoryzacja

23. Autoryzacja może wpływać na stwierdzenia dotyczące sprawozdań finansowych zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio. Na przykład, nawet jeżeli transakcja jest realizowana poza politykami jednostki, niemniej jednak może ona być prawidłowo zarejestrowana i zaksięgowana. Jednakże nieautoryzowane transakcje mogłyby znacząco zwiększyć ryzyko jednostki, a przez to znacząco zwiększyć ryzyko istotnego zniekształcenia, ponieważ mogłyby być zawierane poza systemem kontroli wewnętrznej. Aby łagodzić to ryzyko, jednostka będzie często ustanawiać jasną politykę co do tego, jakie transakcje mogą być zawierane przez kogo i przestrzeganie tej polityki będzie następnie monitorowane przez dział zaplecza jednostki. Monitorowanie działalności handlowej poszczególnych osób, na przykład poprzez przeglądanie nadzwyczajnie wysokich wolumenów lub znaczących uzyskanych zysków lub poniesionych strat, pomoże kierownikowi jednostki w zapewnieniu zgodności z politykami jednostki, w tym autoryzacji nowych rodzajów transakcji oraz dokonywaniu oceny, czy zaistniało oszustwo.
24. Funkcją rejestrów inicjowania transakcji jednostki jest jasne identyfikowanie rodzaju i celu pojedynczych transakcji oraz praw i obowiązków powstających na podstawie każdego kontraktu dotyczącego instrumentu finansowego, w tym egzekwowalności kontraktów. Dodatkowo, do podstawowych informacji finansowych, takich jak kwota spekulatywna, kompletne i dokładne rejestry obejmują zazwyczaj, jako minimum:
  - (a) tożsamość zawierającego umowę,
  - (b) tożsamość osoby rejestrującej transakcję (jeżeli nie jest to zawierający umowę), gdy transakcja została zainicjowana (w tym data i czas transakcji), oraz w jaki sposób zostało to zarejestrowane w systemach informacyjnych jednostki oraz
  - (c) rodzaj i cel transakcji, w tym czy zamierzone jest zabezpieczenie bazowego narażenia gospodarczego, czy nie.

Podział obowiązków

25. Podział obowiązków i przydział personelu jest ważną czynnością kontrolną, szczególnie gdy istnieje narażenie na instrumenty finansowe. Działalność w zakresie instrumentów finansowych może być podzielona na wiele funkcji, obejmujących:
  - (a) realizowanie transakcji (zawieranie umowy). W jednostkach o wysokim wolumenie transakcji dotyczących instrumentów finansowych może to być wykonywane przez dział obsługi klienta,
  - (b) inicjowanie płatności środków pieniężnych i akceptowanie wpływów środków pieniężnych (rozliczenia),
  - (c) wysyłanie potwierdzeń obrotów i uzgadnianie różnic pomiędzy rejestrami jednostki i odpowiedziami od kontrahentów, jeżeli jakieś wystąpiły,
  - (d) ujmowanie prawidłowo wszystkich transakcji w księgach rachunkowych,

- (e) monitorowanie granic ryzyka. W jednostkach o wysokim wolumenie transakcji dotyczących instrumentów finansowych może to być wykonywane przez funkcję zarządzania ryzykiem oraz
  - (f) monitorowanie pozycji i dokonywanie wyceny instrumentów finansowych.
26. Wiele organizacji wybiera rozdzielenie obowiązków osób inwestujących w instrumenty finansowe, osób wyceniających instrumenty finansowe, osób rozliczających instrumenty finansowe i osób księgujących/rejestrujących instrumenty finansowe.
  27. Tam, gdzie jednostka jest zbyt mała, aby osiągnąć właściwy podział obowiązków, szczególnie ważna jest rola kierownika jednostki i osób sprawujących nadzór w monitorowaniu działalności w zakresie instrumentów finansowych.
  28. Cechą kontroli wewnętrznej niektórych jednostek jest funkcja niezależnej weryfikacji cen. Departament ten jest odpowiedzialny za odrębną weryfikację ceny niektórych instrumentów finansowych i może wykorzystywać alternatywne źródła danych, metodologie i założenia. Niezależna weryfikacja cen dostarcza obiektywnego spojrzenia na ustalanie cen, które zostały opracowane w innej części jednostki.
  29. Zwykle departamenty wspomaganie i kontroli zawierania umów lub zaplecza są odpowiedzialne za ustanawianie polityk dotyczących wyceny i zapewnianie przestrzegania polityki. Jednostki o większym wykorzystaniu instrumentów finansowych mogą dokonywać dziennych wycen swojego portfela instrumentów finansowych i sprawdzać wkład w zysk lub stratę pojedynczych wycen instrumentów finansowych w ramach testu uzasadnienia wycen.

Kompletność, dokładność i istnienie

30. Systematyczne uzgadnianie rejestrów jednostki z zewnętrznymi rejestrami banków i powierników umożliwia jednostce zapewnienie, że transakcje są właściwie rejestrowane. Odpowiedni podział obowiązków pomiędzy osoby dokonujące transakcji handlowych i osoby uzgadniające je jest ważne, ponieważ jest rygorystycznym procesem przeglądania uzgodnień i wyjaśniania pozycji uzgadniających.
31. Mogą także zostać ustanowione kontrole, które wymagają od handlowców identyfikacji, czy złożony instrument finansowy może posiadać wyjątkowe cechy, na przykład wbudowane instrumenty pochodne. W takich okolicznościach może istnieć osobna funkcja, która ocenia transakcje złożonymi instrumentami finansowymi na moment ich zainicjowania (która może być nazywana zespołem kontroli produktów), pracująca w połączeniu z grupą polityki rachunkowości, aby zapewnić, że transakcja jest dokładnie zarejestrowana. Podczas, gdy mniejsze jednostki mogą nie mieć zespołów kontroli produktów, jednostka może posiadać funkcjonujący proces związany z przeglądem kontraktów na złożone instrumenty finansowe na moment ich powstania, w celu zapewnienia, że są one odpowiednio zaksięgowane, zgodnie z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej.

Monitorowanie kontroli

32. Czynności bieżącego monitorowania jednostki są zaprojektowane, aby wykrywać i korygować wszelkie słabości w skuteczności kontroli nad transakcjami dotyczącymi instrumentów finansowych i ich wyceną. Ważne jest, że istnieje odpowiedni nadzór i przegląd działalności w zakresie instrumentów finansowych wewnątrz jednostki. Obejmuje to:

- (a) wszystkie kontrole będące podmiotem przeglądu, na przykład monitorowanie statystyk operacyjnych, takich jak ilość pozycji uzgadniających lub różnica pomiędzy wewnętrznymi i zewnętrznymi źródłami ustalania cen,
  - (b) konieczność silnych kontroli dotyczących technologii informacyjnych oraz monitorowania i sprawdzania ich stosowania oraz
  - (c) konieczność zapewnienia, że informacje wynikające z różnych procesów i systemów są odpowiednio uzgadniane. Na przykład jest mała korzyść z procesu wyceny, jeżeli dane wyjściowe z niego nie są prawidłowo uzgadniane do księgi głównej.
33. W większych jednostkach złożone komputerowe systemy informacyjne zazwyczaj śledzą działalność w zakresie instrumentów finansowych i są zaprojektowane, aby zapewnić, że rozliczenia są dokonywane terminowo. Bardziej złożone systemy komputerowe mogą generować automatyczne księgowania na kontach rozliczeniowych, aby monitorować przemieszczenia środków pieniężnych, a kontrole nad przetwarzaniem funkcjonują w celu zapewnienia, że działalność w zakresie instrumentów finansowych jest prawidłowo odzwierciedlona w rejestrach jednostki. Systemy komputerowe mogą być zaprojektowane, aby tworzyć raporty wyjątków, aby zaalarmować kierownika jednostki o sytuacjach, gdzie instrumenty finansowe nie zostały wykorzystane w ramach autoryzowanych granic lub gdzie zawarte transakcje nie mieściły się w granicach określonych dla wybranych kontrahentów. Jednakże nawet złożony system komputerowy może nie zapewnić kompletności zapisów transakcji dotyczących instrumentów finansowych. W związku z tym kierownik jednostki często stosuje dodatkowe procedury, aby zwiększyć prawdopodobieństwo, że wszystkie transakcje zostaną zarejestrowane.

**International Auditing
and Assurance
Standards Board®**

529 Fifth Avenue, 6th Floor, New York, NY 10017
T + 1 (212) 286-9344 F +1 (212) 286-9570
www.iaasb.org